

บทที่ 2

ทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยเรื่อง การดำรงอยู่ของวงป่าดม็องในวัฒนธรรมเชียงใหม่ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาทบทวนวรรณกรรมด้านแนวคิด ทฤษฎีและเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาใช้เป็นกรอบแนวคิดในการศึกษาวิจัย โดยแบ่งเป็นประเด็นศึกษา ดังนี้

- 1 แนวคิดด้านการพัฒนา
- 2 ทฤษฎีด้านมานุษยวิทยาวัฒนธรรม
  - 2.1 ทฤษฎีการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม
  - 3.2 ทฤษฎีประวัติศาสตร์วัฒนธรรม
  - 3.3 ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่
  - 3.4 ทฤษฎีปรากฏการณ์วิทยา
  - 3.5 ทฤษฎีความกลมกลืนทางวัฒนธรรม
- 3ชาติพันธุ์วิทยา
- 4 ทฤษฎีมานุษยวิทยาทางดนตรี
- 5 การจัดการบริหาร
- 6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดด้านการพัฒนา

การพัฒนา (Development) หมายถึง การปรับปรุงในเชิงคุณภาพให้ดีขึ้น การพัฒนานั้นคำนึงถึงการอยู่รอดและการกินดีอยู่ดีของคนในอนาคตร่วมกัน จึงเป็นเหตุให้มีความยั่งยืนเข้ามาเป็นองค์ประกอบ การพัฒนาและกระบวนการตัดสินใจ การพัฒนาเป็นการเปลี่ยนแปลงที่ละเอียดละน้อยโดยผ่านลำดับขั้นตอนต่างๆ ไปสู่ระดับที่สามารถขยายตัวและเติบโตขึ้น มีการปรับปรุงให้ดีขึ้นและเหมาะสมกว่าเดิมหรืออาจก้าวหน้าไปถึงขั้นที่อุดมสมบูรณ์เป็นที่น่าพอใจ¹

การพัฒนาตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2525, 2538: 238) หมายถึง การทำความเจริญ การเปลี่ยนแปลงในทางที่เจริญขึ้นการคลี่คลายไปในทางที่ดี ถ้าเป็นคำกริยาพัฒนา หมายถึง ทำให้เจริญคือ ทำให้เติบโตงอกงาม ทำให้งอกงามและมากขึ้น²

¹ ปกรณ์ ปรีชากร. ทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาในการบริหารการพัฒนา.(กรุงเทพฯ : สามเจริญพานิช.2538). 5

² พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525. พิมพ์ครั้งที่ 5. (กรุงเทพฯ: อักษรเจริญทัศน์, 2525, 2538 : 238)

การพัฒนาโดยทั่วไปหมายถึง การทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงจากสภาพหนึ่งไปสู่อีกสภาพหนึ่งที่ดีกว่าเดิมอย่างเป็นระบบ หรือการทำให้ดีขึ้นกว่าสภาพเดิมที่เป็นอยู่อย่างเป็นระบบ¹ เป็นการเปรียบเทียบทางด้านคุณภาพระหว่างสภาพการณ์ของสิ่งใดสิ่งหนึ่งในช่วงเวลาที่แตกต่างกัน กล่าวคือ ถ้าในปัจจุบันสภาพการณ์ของสิ่งนั้นดีกว่าสมบูรณ์กว่าก็แสดงว่าเป็นการพัฒนา⁴ เกี่ยวกับการชักชวนการกระตุ้นเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ด้วยการปฏิบัติตามแผนและ โครงการอย่างจริงจัง เป็นไปตามลำดับขั้นตอนต่อเนื่องกันเป็นวงจรโดยไม่มีที่สิ้นสุด

การพัฒนาเป็นหน้าที่ (Function) ของการวางแผนและการจัดการ ดังนี้

$$D = f(P+M)$$

เมื่อ D = Development คือ การพัฒนา
 P = Planning คือ การวางแผน
 M = Management คือ การบริหารงานหรือการจัดการ⁵

ดังนั้นการพัฒนามีเกิดขึ้นได้ด้วยการวางแผนที่ดี มีการบริหารงานและการจัดการอย่างเป็นระบบ ทำให้การดำเนินการเป็นไปอย่างต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพ การพัฒนาแนวคิดมุมมองของการพัฒนาสะท้อนถึง

1. ระบบคุณค่า
2. เทคนิควิธีการ
3. ทางเลือกเพื่อสังคมที่ดี

การพัฒนาจึงขึ้นอยู่กับ

1. บุคคล
2. สถานการณ์
3. เวลา

และในการพัฒนามักจะใช้ในความหมายเดียวกับ

1. การเปลี่ยนแปลง การเปลี่ยนไปจากเดิม
2. ความทันสมัย
3. การเจริญเติบโต การเพิ่มขึ้นในเชิงปริมาณ อาจจะผนวกกับการเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างด้วยก็ได้

¹ ชูวัฒน์ วุฒิมณี. การพัฒนาชุมชน: จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ. (กรุงเทพฯ ฯ : บากกอกบสื่อ. 2526). 1

² ปกรณ์ ปรียากร. เรื่องเดิม หน้า. 5

³ อัจฉรา โพธิยานนท์. การศึกษากับการพัฒนาชุมชน. พิมพ์ครั้งที่ 2. (กรุงเทพฯ ฯ : คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏสวนสุนันทา. 2539). 11

⁴ นิมิตร กลิ่นดอกแก้ว. การพัฒนา. (ออนไลน์) <http://gotoknow.org/blog/nimit218/300377> สืบค้นเมื่อวันที่ 12 ตุลาคม พ.ศ. 2553

4. ความก้าวหน้า การปรับปรุงสภาพความเป็นอยู่ของมนุษย์ในระยะยาว สัมพันธ์กับสภาพที่ผ่านมาจากประวัติศาสตร์และการคาดคะเนสภาพที่เกิดขึ้นในอนาคต

การพัฒนาเป็นการเปลี่ยนแปลงที่มีการกำหนดทิศทางหรือเป็นการเปลี่ยนแปลงที่วางแผนไว้ล่วงหน้า อย่างชัดเจน ดังนั้นการพัฒนา หมายถึง ทำให้มั่นคง ทำให้ก้าวหน้า แนวคิดการพัฒนาเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่อง (Continuing process) จำเป็นต้องให้ความสำคัญกับลำดับขั้นตอน (Stages) และความเชื่อมโยง (Relation or linkage) ดำเนินการไปตามลำดับจากระดับหนึ่งไปสู่อีกระดับหนึ่ง โดยสร้างความพร้อมด้านต่าง ๆ อย่างเหมาะสม⁷

ดังนั้นการพัฒนาทางด้านต่าง ๆ จึงต้องใช้เวลาเป็นตัวการในการเปลี่ยนแปลงจากบริบทหนึ่งไปสู่อีกบริบทหนึ่งที่ดีขึ้นกว่าเดิม วัฒนธรรมจึงมีการเปลี่ยนแปลงตามกาลเวลาโดยมนุษย์เข้าไปอาศัยระบบการพัฒนาเพื่อให้วัฒนธรรมนั้นเหมาะสมกับวิถีชีวิต

2. ทฤษฎีมานุษยวิทยาวัฒนธรรม

วัฒนธรรม คือ สิ่งที่มนุษย์เปลี่ยนแปลงปรับปรุงหรือผลิตสร้างขึ้น เพื่อความเจริญงอกงามในวิถีแห่งชีวิตของส่วนรวม วิถีแห่งชีวิตของมนุษย์ในส่วนรวมที่ถ่ายทอดกันได้ เรียนกันได้ เอาอย่างกันได้ วัฒนธรรมย่อมเปลี่ยนแปลงไปตามเงื่อนไขและกาลเวลา เมื่อมีการประดิษฐ์หรือค้นพบสิ่งใหม่ วิถีใหม่ที่ใช้แก้ปัญหาและตอบสนองความต้องการของสังคมได้ดีกว่าย่อมทำให้สมาชิกของสังคมเกิดความนิยมและในที่สุดอาจเลิกใช้วัฒนธรรมเดิม การรักษาวรรณธรรมเดิมไว้จึงต้องปรับปรุงเปลี่ยนแปลงหรือพัฒนาวัฒนธรรมนั้นให้เหมาะสมมีประสิทธิภาพตามยุคสมัยวัฒนธรรมของแต่ละกลุ่มชนในสังคมใหญ่ ย่อมมีเนื้อหา รูปแบบบทบาทและหน้าที่ไปตามความแตกต่างกัน หากว่าความแตกต่างนั้นไม่ก่อให้เกิดผลเสียหายต่อสังคม โดยส่วนรวม สมควรให้กลุ่มชนทั้งหลายมี โอกาสเรียนรู้วัฒนธรรมของกันและกัน สภาพความแตกต่างเป็นธรรมชาติของวัฒนธรรม นอกจากนั้นยังรวมทั้งความคิดเห็นความรู้ สึกความประเพณีและกิริยาอาการหรือการกระทำใด ๆ ของมนุษย์ในส่วนรวมลงรูปเป็นพิมพ์เดียวกันและสำแดงออกมาให้ปรากฏเป็นภาษา ศิลปะ ความเชื่อถือ ระเบียบประเพณี เป็นต้น วัฒนธรรมคือมรดกแห่งสังคมซึ่งสังคมรับและรักษาไว้ให้เจริญงอกงาม วิถีชีวิตหรือชีวิตความเป็นอยู่ การล่าสัตว์ การเลี้ยงดู การรักษาพยาบาลและเรื่องอื่น ๆ วัฒนธรรมแสดงออกมาให้เห็นได้ โดยแบบแผนพฤติกรรมต่าง ๆ ซึ่งแบบแผนพฤติกรรมเหล่านั้นจะสะท้อนให้เห็นกฎเกณฑ์ข้อบังคับต่าง ๆ ที่กำหนดว่ามนุษย์ในสังคมจะมีพฤติกรรมทางสังคมต่อกันอย่างไรและหลักการ

⁷ แนวคิดการพัฒนา (ออนไลน์) <http://www.swu.ac.th/royal/book4/b4c5.html> สืบค้นเมื่อวันที่ 12 ตุลาคม พ.ศ.2553

⁸ สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. วัฒนธรรม. (ออนไลน์). http://www.thaiwisdom.org/p_culture/api/api_1.htm สืบค้นเมื่อวันที่ 6 สิงหาคม พ.ศ. 2553

สำคัญอีกที่นักมานุษยวิทยาจะเข้าใจพฤติกรรมของมนุษย์ชาติได้คือ จะต้องทำความเข้าใจ “ความเหมือน” และ “ความแตกต่าง” ทางวัฒนธรรมรวมทั้งต้องเข้าใจพัฒนาการหรือการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม

วัฒนธรรมหมายถึงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ด้วยกัน และความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมของเขาทั้งสิ่งแวดล้อมทางสังคมและสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ รวมทั้งความสัมพันธ์ทางสังคมที่มนุษย์สร้างขึ้น¹⁰ ซึ่งวัฒนธรรมจะเป็นเครื่องมือสำคัญที่ทำให้สังคมในชุมชนนั้นเข้มแข็งควรมีลักษณะ 8 ประการ ดังนี้

1). มีความหลากหลาย กระจายอำนาจ การเห็นคุณค่าและส่งเสริมวัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่น จึงเป็นการพัฒนาประชาธิปไตย

2). กระจายรายได้ และสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ

3). ส่งเสริมศักดิ์ศรีของชุมชนท้องถิ่น ชุมชนท้องถิ่นย่อมมีศักดิ์ศรี

4). มีความเป็นบูรณาการ วัฒนธรรมเป็นเรื่องความเชื่อมโยงอย่างบูรณาการทุกมิติ วัฒนธรรมเป็นเรื่องของคนทั้งหมดในชุมชนหรือสังคม ที่มีความเชื่อ และระบบคุณค่าและการปฏิบัติร่วมกัน

5). สร้างความบรรสานสอดคล้อง (Harmony) และความสมดุลยั่งยืน วัฒนธรรมจึงมีลักษณะผสมผสานหรือมีความบรรสานสอดคล้องระหว่างมนุษย์ทั้งกายและใจ สังคมและกับสิ่งแวดล้อม

6). มีการพัฒนาจิตใจ และจิตวิญญาณอันลึกซึ้ง

7). ส่งเสริมความเข้มแข็งของสังคม วัฒนธรรมต้องมีความเป็นชุมชน ความเป็นชุมชนต้องมืองค์กรชุมชนทำให้ชุมชนหรือสังคมเข้มแข็ง

8). เป็นการผดุงศีลธรรมของสังคม ศีลธรรมเป็นเรื่องของความถูกต้องทั้งหมด ทั้งการเมือง เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม จิตใจและจิตวิญญาณ ไม่ใช่แค่เป็นเรื่องวิชาจริยธรรมเท่านั้น¹¹

การศึกษาวัฒนธรรมในบริบทโลกสมัยใหม่ วัฒนธรรมไม่ได้หมายถึงแบบแผนของวิถีชีวิตที่ครั้งหนึ่งของคนในสังคมดั้งเดิมยึดถือร่วมกันอีกต่อไป ในโลกสมัยใหม่ วัฒนธรรมเป็นผลผลิตของอุตสาหกรรมและอำนาจรัฐเป็นผลผลิตของสื่อมวลชน... วัฒนธรรมในโลกสมัยใหม่เป็นผลผลิตของกระบวนการที่เรียกว่า โลกาภิวัตน์ที่ข้อมูลข่าวสาร อุดมการณ์ความคิด เทคโนโลยี เงินตรา หรือผู้คนที่ต่างติดต่อและมีอิทธิพลต่อกันและกันข้าม...เรียกว่า วัฒนธรรมประชา¹² ได้มีจัดหมวดหมู่ออกเป็น 6 ประการได้แก่

⁹งามพิศ สัตย์สงวน. การวิจัยทางมานุษยวิทยา. พิมพ์ครั้งที่ 2, กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย., 2539), 2-7

¹⁰สุริยา สมุทกุลดีและพัฒนา กิติอาษา. ฮีตบ้านคลองเมือง: รวบรวมบทความทางมานุษยวิทยาว่าด้วยสังคมและวัฒนธรรมอีสาน. (กรุงเทพฯ : ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร. 2544). 57

¹¹ประเวศ วะสี. ภูมิศาสตร์กับวิถีชีวิตไทย. ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน) (กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, เอกสารการสัมมนา. 2537). 13-23

¹²สุริยา สมุทกุลดี พัฒนา กิติอาษาและศิลปกิจ ดิฉันดิกุล. แต่งองค์ทรงเครื่อง: ศึกษาวัดธรรมะภาษาไทย (กรุงเทพฯ : สมบูรณ์การพิมพ์. 2541). 16

ประการแรก วัฒนธรรมประจำ หมายถึง วัฒนธรรมอะไรก็ตามที่เป็นที่ยอมรับและชื่นชอบของคนจำนวนมาก

ประการที่สอง วัฒนธรรมประจำ หมายถึง วัฒนธรรมที่หลงเหลืออยู่ภายหลังจากการให้คำนิยามวัฒนธรรมของชนชั้นผู้นำหรือวัฒนธรรมหลวง ซึ่งหมายถึง วัฒนธรรมที่อยู่ตรงกันข้ามกับวัฒนธรรมของชนชั้นผู้นำหรือวัฒนธรรมส่วนใหญ่ในสังคม

ประการที่สาม วัฒนธรรมประจำ หมายถึง วัฒนธรรมมวลชน (Mass culture) ซึ่งให้ความสำคัญกับรูปแบบต่าง ๆ ของวัฒนธรรมที่ถูกผลิต เผยแพร่และโฆษณา สินค้าระบบทุนนิยมสมัยใหม่ แฟชั่นเสื้อผ้า เครื่องแต่งตัว คนตรี กีฬา ภาพยนตร์ เป็นต้น ในแง่นี้วัฒนธรรมมวลชนจะถูกตีความหมายเชื่อมโยงกับการครอบงำทางวัฒนธรรมจากประเทศตะวันตกหรือประเทศอุตสาหกรรม

ประการที่สี่ วัฒนธรรมประจำ หมายถึง วัฒนธรรมที่มีแหล่งกำเนิดมาจากประชาชน เป็นวัฒนธรรมขนานแท้และดั้งเดิมของประชาชน หรือชาวบ้านทั่วไปหมายถึง วัฒนธรรมของประชาชนเพื่อประชาชน

ประการที่ห้า วัฒนธรรมประจำ หมายถึง พื้นที่หรือบริเวณที่เกิดการต่อสู้ระหว่างพลังของกลุ่มคนที่ถูกเอารัดเอาเปรียบกับกลุ่มคนผู้มีอำนาจในสังคม ซึ่งวัฒนธรรมในแง่นี้หมายถึง วัฒนธรรมที่เกิดจากการต่อสู้ต่อรองและช่วงชิงอุดมการณ์และผลประโยชน์ของคนส่วนใหญ่ในสังคม

ประการที่หก วัฒนธรรมประจำ หมายถึง วัฒนธรรมที่เกิดขึ้นภายหลังจากการพัฒนาอุตสาหกรรมและการเกิดชุมชนเมือง วัฒนธรรมประจำในแง่นี้สะท้อนให้เห็นถึงอิทธิพลของสื่อมวลชนและการคมนาคมสื่อสารของโลกสมัยใหม่ วิธีการผลิตแบบอุตสาหกรรมและวิถีชีวิตในเองทำให้คนจำนวนมากเปลี่ยนแปลงไปจากวิถีการเกษตรกรรมและวัฒนธรรมชนบทอย่างสิ้นเชิง โลกความทันสมัยก่อให้เกิดรูปแบบวัฒนธรรมสมัยใหม่ที่เปลี่ยนวิถีชีวิตแบบดั้งเดิม¹³

วัฒนธรรมใด ๆ ก็ตามย่อมมิใช่สิ่งที่เกิดขึ้นมาอย่างโดดเดี่ยวและเลื่อนลอย ไม่มีจุดกำเนิด ไม่มีพัฒนาการ ไม่มีบริบทแวดล้อมหรือแม้กระทั่งการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงไปจากธรรมชาติที่แท้จริงของวัฒนธรรม ทั้งนี้เพราะว่า วัฒนธรรมแม้จะไม่ใช่สิ่งที่มีชีวิต แต่ในระดับหนึ่งวัฒนธรรมก็ยังเป็นสิ่งที่มีความเคลื่อนไหวอันที่จริง¹⁴

วัฒนธรรมจึงมีวิถีทางทำให้วิถีการดำรงชีวิตเกิดการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นเพื่อความอยู่รอด วิถีทางของคนตรีในแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ จึงมีการพัฒนาและการบูรณาการเพื่อให้เข้ากับลักษณะสภาพแวดล้อมที่เป็นอยู่ของชุมชน รวมทั้งการเข้าไปมีส่วนร่วมในรูปแบบของพิธีกรรม เพื่อความบันเทิง และอื่น ๆ เป็นต้น

¹³ เรื่องเดิม หน้า 19

¹⁴ สุริยา สมุทกุลดีและพัฒนากิติอาษา. เรื่องเดิม หน้า 58

2.1 ทฤษฎีการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม (The Diffusion Theory of Culture)

วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากการข้อต่อร่วมกันของสมาชิกในสังคม วัฒนธรรมสามารถแพร่กระจายไปยังสังคมอื่นได้ โดยการติดต่อคบค้าสมาคม การไปมาหาสู่ซึ่งกันและกัน การค้า หรือจากการเผยแพร่ศาสนา มีนักวิชาการได้ความหมายและอธิบายเกี่ยวกับทฤษฎีการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมไว้ดังนี้

ราล์ฟ ลินตัน (Ralph Linton) อธิบายว่า การแพร่กระจายทางวัฒนธรรมเป็นการเปลี่ยนแปลงทางสังคมเกิดจากการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม จากการติดต่อสื่อสารกันระหว่างสังคมที่ต่างวัฒนธรรมรวมกัน และต่างแพร่กระจายวัฒนธรรมไปสู่กันและกัน เมื่อเกิดการแพร่กระจายวัฒนธรรมขึ้นแล้วสังคมที่เจริญกว่าอาจจะรับวัฒนธรรมบางอย่างของสังคมที่ด้อยกว่าก็ได้ และในทำนองเดียวกันสังคมที่ด้อยกว่าอาจจะไม่รับวัฒนธรรมของสังคมที่เจริญกว่าก็ได้ การเปลี่ยนแปลงทางสังคมส่วนใหญ่แล้วเกิดจากการแพร่กระจายของวัฒนธรรมจากภายนอกเข้ามามากกว่าเกิดจากการประดิษฐ์คิดค้นใหม่ขึ้นเองในสังคม หรือถ้ามีก็มักจะเกิดจากการนำสิ่งใหม่ ๆ จากภายนอกเข้ามาผสมผสานกับของที่มีอยู่ก่อนแล้วเป็นของใหม่ที่ไม่เคยมีมาก่อน¹⁵ วัฒนธรรมหนึ่งจะแพร่กระจายไปยังแหล่งอื่น ๆ ได้ต้องยึดหลักที่ว่าวัฒนธรรมคือความคิดและพฤติกรรมที่ติดตัวบุคคล บุคคลไปถึงที่ใดวัฒนธรรมก็จะไปถึงที่นั่น การแพร่กระจายของวัฒนธรรมจะขึ้นอยู่กับพฤติกรรมของบุคคลด้วยเช่นกัน การแพร่กระจายวัฒนธรรมโดยใช้การแบ่งกลุ่มพื้นที่เชิงวัฒนธรรม โดยอาศัยหน่วยต่างๆ ที่มีลักษณะทางกายภาพและลักษณะทางพัฒนาการของมนุษย์ที่สอดคล้องกันเป็นพื้นฐานรวมทั้งลักษณะภูมิอากาศ ประวัติศาสตร์ ภาษาหรืออื่น¹⁶ ๆ

การปะทะสังสรรค์ของวัฒนธรรมนี้เกิดจากการแพร่กระจายของวัฒนธรรมใดวัฒนธรรมหนึ่งหรือทั้งสองนี้อาจเกิดจาก ปัจจัยดังต่อไปนี้

- 1). การอพยพย้ายถิ่นของกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง เข้ามาสู่อาณาบริเวณที่มีชาติพันธุ์หรือวัฒนธรรมอื่นอยู่แล้ว ถ้าการอพยพย้ายถิ่นนี้ไม่ได้รับการยอมรับอย่างเป็นทางการก็สามารถเกิดความขัดแย้งขึ้นได้
- 2). การขยายดินแดนของกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง เพื่อเสริมอาณาเขตของตน เป็นการรุกรานกลุ่มที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ก่อนแล้ว
- 3). การล่าอาณานิคมของสังคมตะวันตก โดยกลุ่มที่มีอำนาจสามารถเข้าไปครอบครองและเผยแพร่วัฒนธรรมของตนด้วย
- 4). เกิดจากการเผยแพร่วัฒนธรรมโดยการสื่อสาร ถ่ายทอดผ่านสื่อมวลชน ระบบการศึกษา และเทคโนโลยีต่าง ๆ

¹⁵ สันญา สันญาวิวัฒน์. ทฤษฎีสังคมวิทยา: เนื้อหาและแนวการใช้ประโยชน์เบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ 9 (กรุงเทพฯ ฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2545). 41

¹⁶ พัฒนมาศ พิชิตกุล, สมพร จารุณัญญ์, วารินทร์ มาสกุล, ศรีสอาด ตั้งประเสริฐ. ขอบข่าย ภูมิศาสตร์. (กรุงเทพฯ ฯ : อรุณกาลาดพร้าว. 2531), 2048

การแพร่กระจายวัฒนธรรมเป็นการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมระหว่าง 2 กลุ่มคนที่มีสังคม วัฒนธรรมต่างกันและมีการรับวัฒนธรรมซึ่งกันและกัน ในกรณีที่สังคมวัฒนธรรมที่มีปฏิสัมพันธ์กันมีพลังไม่เท่ากัน คนกลุ่มหนึ่งจะมีแนวโน้มที่จะยอมรับวัฒนธรรมของอีกกลุ่มหนึ่ง และพบว่ากลุ่มที่มีพลังทางวัฒนธรรมน้อยมักถูกผสมกลมกลืนเข้าเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มที่มีพลังวัฒนธรรมมากกว่า ขณะเดียวกันอาจมีการแลกเปลี่ยนกันได้¹⁷ การผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมนี้อาจเกิดขึ้นตามธรรมชาติ หรือเกิดขึ้นด้วยความตั้งใจของฝ่ายที่มีอำนาจก็ได้ ทำให้สังคมมีวัฒนธรรมเหมือนกันโดยไม่จำเป็นว่ามีจุดกำเนิดร่วมกัน เมื่อวัฒนธรรมแพร่จากศูนย์กลาง ไปมีปฏิสัมพันธ์กับวัฒนธรรมข้างเคียงที่มีอยู่แล้ว ย่อมมีการเรียนรู้และรับรู้ซึ่งกันและกัน ระยะแรกอาจรับวัฒนธรรมใหม่ชั่วคราวเรียกว่า “การยืมวัฒนธรรม” และต่อมาจึงรับไว้เป็นวัฒนธรรมของตน ภายใต้วิถีทางในการดำรงชีวิตของการอยู่ร่วมกัน การแลกเปลี่ยนด้านวัฒนธรรมทั้งในและนอกสังคมซึ่งมีความสัมพันธ์กันก่อให้เกิดวัฒนธรรมใหม่ขึ้นมา เพื่อให้มีความกลมกลืนกับความเป็นอัตลักษณ์ของตนเอง สิ่งเหล่านี้จรรโลงให้สังคมอยู่ร่วมกันได้ เป็นสิ่งที่สมาชิกทุกคนพึงจะกระทำร่วมกัน เพื่อก่อให้เกิดความเป็นระเบียบแบบแผนการเชื่อมโยง ลักษณะความสัมพันธ์ของบุคคลในหน้าที่ที่ต่างกัน ความสลับซับซ้อนของบุคคลแต่ละบุคคล ที่เกี่ยวเนื่องความสัมพันธ์กับคนอื่น ๆ จะทำให้สังคมมีความเข้มแข็ง¹⁸ ความหลากหลายที่เกิดจากการแพร่วัฒนธรรมจะสังเกตได้จาก

1). สังคมวัฒนธรรมชุดใดชุดหนึ่ง (Culture complex) มีศูนย์กลางอยู่ที่จุดใดจุดหนึ่งและแพร่กระจายออกไป ขยายอิทธิพลใหญ่ขึ้นจนครอบคลุมพื้นที่ในวงกว้าง ศูนย์กลางของวัฒนธรรมมีหลายศูนย์กลาง และเมื่อต่างฝ่ายต่างขยายอิทธิพลก็อาจเกิดการเปลี่ยนแปลงและยอมรับซึ่งกันและกัน เมื่อใดที่อิทธิพลการแพร่กระจายจากวัฒนธรรมศูนย์กลางของวัฒนธรรมอ่อนแอหรือกว้างขวางมากไปก็ไม่ได้ไม่เต็มที่จะมีความเข้มข้นน้อยลงเช่น วัฒนธรรมหลวงกับวัฒนธรรมราษฎร์

2). เนื่องจากสังคมที่มีความหลากหลายทางคุณลักษณะและรูปแบบ วัฒนธรรมแต่ละชุดย่อมมีเหตุผลของการเกิดและมีคุณค่าสำหรับสังคมนั้น ๆ วัฒนธรรมแต่ละชุดมีความสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและสภาพสังคมของตน

3). เมื่อวัฒนธรรมแพร่กระจายจากศูนย์กลาง (Cultural diffusion) และไปมีสัมพันธ์กับวัฒนธรรมข้างเคียงอยู่แล้ว (Cultural interaction) ย่อมมีการเรียนรู้และการรับรู้ซึ่งกันและกัน กระบวนการและการปฏิสัมพันธ์มีหลายลักษณะ ในกรณีที่วัฒนธรรมมีคุณลักษณะใกล้เคียงกันก็พอยอมรับซึ่งกันและกันได้ แต่ถ้าวัฒนธรรมทั้งสองชุดมีความขัดแย้งไม่สามารถปรับรับหรือยอมรับกันและ

¹⁷อมรา พงศาพิชญ์. วัฒนธรรม ศาสนา และชาติพันธุ์ : วิเคราะห์สังคมไทยแนวมนุษยวิทยา. พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2542).21

¹⁸นิยพรรณ (ผลวัฒนธรรม) วรรณศิริ. มานุษยวิทยาและวัฒนธรรม. (กรุงเทพฯ : พี.เอ.ดีฟวิ่ง จำกัด. 2540). 21-25

ต่างฝ่ายต่าง ไม่ยอมให้ฝ่ายหนึ่งครอบงำ ความขัดแย้งทางวัฒนธรรมนี้อาจมีผลทำให้เกิดกรณีพิพาท และก่อให้เกิดสงครามได้¹⁹

ซึ่งโบแอสมองว่าส่วนต่างๆ ของวัฒนธรรมไม่ว่าจะเป็นหม้อใบหนึ่งหรือพิธีกรรมอย่างหนึ่ง จะต้องมีความสัมพันธ์กัน เพราะว่าวัฒนธรรมเป็นระบบที่ส่วนต่างๆ ต้องสัมพันธ์กัน การแพร่กระจายไม่ใช่เป็นผลโดยอัตโนมัติของการติดต่อทางวัฒนธรรม เพราะประชากรในส่วนต่างๆ ต้องยอมรับในส่วนใหม่ๆ ของวัฒนธรรมที่เห็น ๆ กันอยู่ เมื่อส่วนต่าง ๆ ของวัฒนธรรมแพร่กระจายจากสังคมหนึ่งไปยังอีกสังคมหนึ่ง ความหมายและรูปแบบจะเปลี่ยนแปลงไปด้วย ในที่สุดมันจะกลายเป็นส่วนหนึ่งของแบบแผนวัฒนธรรมที่มีอยู่ก่อนแล้ว²⁰

การยอมรับวัฒนธรรมจะเกิดการสัมพันธ์และพัฒนาการที่ไม่เท่ากัน ในสังคมด้วยปัจจัยสิ่งแวดล้อมและสมาชิกภายในสังคม ซึ่งจะมีทั้งสอดคล้องและความขัดแย้งส่วนเหล่านี้เกิดจากปฏิสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมที่เกิดจากการปรับตัว การสังสรรค์ทางวัฒนธรรม การผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรม การบูรณาการทางวัฒนธรรมดังจะกล่าวต่อไป

1). การปรับตัว (Adaptation) เป็นความหมายของการปรับเปลี่ยนส่วนใดส่วนหนึ่งหรือหลายส่วนเพื่อให้ความสัมพันธ์ลงตัว โดยพิจารณาประเด็นดังต่อไปนี้

- การปรับตัวด้านองค์ประกอบด้านศิลปวัฒนธรรม เช่น วรรณคดี ดนตรี การแสดง และศิลปกรรม รวมทั้งสังคมวัฒนธรรมที่เป็นวิถีชีวิต ความเชื่อ ฯลฯ
- องค์ประกอบต่างๆ ของวัฒนธรรมที่ร้อยประสานเข้าเป็นวัฒนธรรมที่เป็นองค์รวม มีลักษณะเฉพาะของแต่ละสังคมวัฒนธรรม
- การปฏิสัมพันธ์กับสังคมข้างเคียง หรือการค้นพบสิ่งใหม่ภายในสังคมของตนเองและทำให้เกิดการปรับเปลี่ยนเพื่อความคงอยู่ของสังคมและวัฒนธรรมนั้น ๆ
- วัฒนธรรมคือระบบสัญลักษณ์ องค์ประกอบแต่ละส่วนมีความหมายและสื่อความหมายที่ลึกซึ้งและกว้างขวางกว่าข้อเท็จจริง
- การดำเนินชีวิตต้องดำเนินเป็นกลุ่ม การปรับเปลี่ยนสังคมวัฒนธรรมเป็นการปรับเปลี่ยนในกลุ่มมากกว่าในระดับปัจเจกบุคคล การสืบทอดวัฒนธรรมต้องถ่ายทอดจากรุ่นหนึ่งไปอีกรุ่นหนึ่งเป็นกลุ่ม การปรับตัวทางวัฒนธรรมจึงเป็นการปรับเปลี่ยนของกลุ่ม
- พฤติกรรมของมนุษย์ยืดหยุ่นและปรับเปลี่ยนได้ ไม่มีพฤติกรรมใดที่ไม่สามารถปรับเปลี่ยนได้เลย
- การถ่ายทอดวัฒนธรรมมีจากรุ่นหนึ่งไปสู่รุ่นหนึ่งมีกระบวนการและขั้นตอน

¹⁹อมรา พงศาพิชญ์. เรื่องเดิม(14-15)

²⁰งามพิศ สัตย์สงวน. เรื่องเดิม(31)

การปรับเปลี่ยนทางวัฒนธรรมเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นโดยมีมนุษย์เป็นตัวควบคุมปรากฏการณ์นี้²¹ สภาพแวดล้อมมีผลต่อความแตกต่างในการปรับตัวของวัฒนธรรมที่ต่างกัน ในสภาพแวดล้อมที่เหมือนกันจะแสดงรูปแบบของการพัฒนาการที่เหมือนกัน สภาพแวดล้อมคือตัวการกำหนดวัฒนธรรมที่มีรูปแบบหลากหลายเพราะเงื่อนไขสภาพแวดล้อมที่แตกต่างกัน วัฒนธรรมแบบหนึ่งอาจปรับตัวได้ดีกว่าอีกแบบหนึ่ง คนตรีเป็นวัฒนธรรมหนึ่งที่มีขึ้นและเป็นตัวชี้วัดในด้านความเอื้อและความเจริญรวมทั้งความสงบของสังคม คนตรีเป็นทางหนึ่งในการถูกเลือกเป็นผู้รับใช้สังคมในรูปแบบต่าง ๆ ไม่ว่าจะด้านความบันเทิง ด้านพิธีกรรม หรือรวมทั้งอาจถูกปรับใช้ในด้านการเมืองด้วยเช่นกัน บทบาทของคนตรีในวัฒนธรรมจึงมีผลสะท้อนต่อสังคม และเป็นภูมิปัญญาในการบอกเรื่องราวต่าง ๆ ของสังคมที่ปรากฏ²²

2). บูรณการทางวัฒนธรรม (Cultural integration) การยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรมและเอกลักษณ์ของแต่ละวัฒนธรรมนั้น เกิดจากการนำวัฒนธรรมเข้ามาบูรณการเข้าด้วยกัน ความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมคือการยอมรับความหลากหลายร่วมกันและไม่ได้มีการพยายามครอบงำซึ่งกันและกัน ถ้าปฏิสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ ในสังคมสมัยใหม่มีลักษณะยอมรับซึ่งกันและกัน ย่อมหมายความว่าเกิดการบูรณการทางวัฒนธรรม²³ การบูรณการวัฒนธรรมเข้าด้วยกัน ทำให้เกิดการปรับตัวทางวัฒนธรรมของตนเองกับวัฒนธรรมของกลุ่มอื่น พื้นที่กับกลุ่มชาติพันธุ์เป็นสิ่งที่สัมพันธ์กัน การบูรณการทางวัฒนธรรมพื้นที่เป็นส่วนหนึ่งที่มีความหมายแนบชิดสนิทกันมาก ลักษณะทางชาติพันธุ์สามารถเชื่อมโยงอย่างแนบแน่นกับยุทธวิธีการเมือง ศาสนา ความเชื่อ และการตีความประวัติศาสตร์วัฒนธรรมแต่ละแห่งเป็นภาพรวมที่เฉพาะของส่วนต่าง ๆ ที่ผสมกลมกลืนกัน ที่ส่วนรวมทั้งหมดถูกหลอมหล่อโดยคติทางวัฒนธรรมที่เฉพาะของวัฒนธรรมนั้น ๆ ศาสนา ครอบครัว เศรษฐกิจ และสถาบันการเมืองการปกครอง ต่างเข้ากันได้ดี เพื่อกลายมาเป็นภาพรวมที่เฉพาะ²⁴

คนตรีเป็นวัฒนธรรมหนึ่งที่เกิดจากการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมและเกิดการปรับตัว การผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมและการบูรณการที่ชัดเจน การยอมรับวัฒนธรรมคนตรีต่างถิ่นเข้ามาเป็นวัฒนธรรมคนตรีเดียวกับตนเองนั้น มีปัจจัยที่สืบเนื่องมาจากเทคโนโลยี สื่อ นวัตกรรมต่าง ๆ ที่เจริญก้าวหน้าทำให้วัฒนธรรมมีการเคลื่อนที่ได้อย่างรวดเร็ว ทำให้สมาชิกต่างวัฒนธรรมเกิดการเรียนรู้และการรับรู้ที่รวดเร็วกว่าในอดีตที่ผ่านมา โดยเฉพาะอย่างยิ่งคนตรีที่เป็นวัฒนธรรมต่างถิ่นที่แพร่กระจายอย่างรวดเร็วเป็นผลจากสื่อทางเทคโนโลยี

²¹ อมรา พงศาพิชญ์, เรื่องเดิม (16-17)

²² ธนพชร นุดสาระ, มานุษยวิทยาทางคนตรี. (เชียงใหม่ : คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่, 2553). 40

²³ อมรา พงศาพิชญ์, เรื่องเดิม (19)

²⁴ งานพิศ สัตย์สงวน, เรื่องเดิม(32)

2.2 ทฤษฎีประวัติศาสตร์วัฒนธรรม (The Cultural history theory)

นอกจากการศึกษาทางด้านการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมแล้ว การศึกษาประวัติศาสตร์เป็นเรื่องที่มีความสำคัญเช่นเดียวกัน ประวัติศาสตร์เป็นเรื่องที่เกิดขึ้นจากอดีต มีบันทึกที่เป็นลายลักษณ์อักษร และจากการถ่ายทอดแบบมุขปาฐะ มีเรื่องราวต่าง ๆ ที่น่าสนใจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งประวัติความเป็นมาของบรรพบุรุษ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี ซึ่งปัจจุบันมีการศึกษาค้นคว้าวัฒนธรรมผ่านทางประวัติศาสตร์สามารถที่จะทำให้เห็นความซับซ้อนทางวัฒนธรรมที่เกิดขึ้น และเป็นปัจจัยที่สามารถแยกแยะวัฒนธรรมที่เกิดว่าเป็นวัฒนธรรมของชาติพันธุ์นั้นหรือเกิดจากการได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมอื่น

ทฤษฎีประวัติศาสตร์วัฒนธรรมเป็นการศึกษาวัฒนธรรมผ่านทางประวัติศาสตร์ โดยมีแนวคิดหลักคือ

- 1). วัฒนธรรมแต่ละสังคมได้รับอิทธิพลจากเอกลักษณ์ของประวัติศาสตร์วัฒนธรรมเฉพาะสังคมเป็นพื้นฐานเฉพาะวัฒนธรรมนั้น
- 2). วัฒนธรรมมนุษย์ที่คล้ายคลึงกัน เกิดจากการประดิษฐ์คิดค้นอย่างอิสระมากกว่า
- 3). พื้นที่วัฒนธรรมของมนุษย์ภายในพื้นที่เดียวกันมีลักษณะคล้ายคลึงกันมากกว่า

วัฒนธรรมอื่น²⁵ ๆ การศึกษาประวัติศาสตร์วัฒนธรรมชุมชนจะมีส่วนให้เห็นพัฒนาการด้านต่าง ๆ เช่น เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมที่สมาชิกในสังคมได้ร่วมกันสร้างขึ้นมานอกจากนั้นอาจสามารถนำไปสู่จิตสำนึกในการต่อต้านการทุจริตการรุกรานในทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรมจากภายนอกในโลกาภิวัตน์

เนื่องจากวัฒนธรรมมีความเกี่ยวข้องกับชาติพันธุ์อย่างแยกกันมิได้ กลุ่มชาติพันธุ์บางกลุ่มอาจตั้งรกรากถาวร บางกลุ่มเร่ร่อน ซึ่งการลี้ภัยอาจเกิดจากกลุ่มแรก ๆ ที่ตั้งถิ่นฐานอย่างถาวรนั้นมักอยู่บริเวณลุ่มน้ำสามารถทำการเพาะปลูกและเลี้ยงสัตว์มีผลผลิตสำหรับการบริโภคได้เพียงพอ มีการแบ่งงานการทำงานที่มีการสร้างวัสดุที่จะนำมาใช้เป็นอาวุธหรือทำการเกษตรเกิดขึ้นพัฒนาการกลายเป็นเมือง และอาณาจักร มีชนชั้นปกครอง และชนชั้นสามัญ เมืองชายฝั่งทะเลกลายเป็นเมืองท่า มีการเดินเรือค้าขายทางน้ำ หรือเมืองที่อยู่ลึกเข้าไปบนแผ่นดินมีการติดต่อกับเมืองอื่นทางบก กลุ่มที่มีพลังเข้มแข็งขยายอิทธิพลเกิดการแพร่กระจายวัฒนธรรมสู่สังคมข้างเคียง มีการตั้งสรรค์ทางวัฒนธรรม ปรับปรับวัฒนธรรมซึ่งกันและกัน และบางครั้งเกิดการผสมกลมกลืน²⁶ นอกจากนี้บรรดากษัตริย์ที่ปกครองราชธานีได้อาศัยวัฒนธรรมความเชื่อเป็นสื่อกลางในการขยายชุมชน และอุทิศตนกับการสร้าง ศาสนสถาน สถาปัตยกรรมแสดงให้เห็นถึงการสร้างความกลมกลืนทางวัฒนธรรมและอำนาจทางวัฒนธรรม สะท้อนถึงราชธานีคือศูนย์กลางอำนาจและวัฒนธรรม การกระจายอำนาจและวัฒนธรรมเริ่มจากศูนย์กลางสู่ชายขอบ ในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 11-12 การกระจายตัวของชนชาติในแถบเอเชียอาคเนย์จากการใช้ลักษณะภาษา

²⁵ สมศักดิ์ ศรีสันติสุข. การศึกษาสังคมและวัฒนธรรม. (ขอนแก่น : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2551): 124-125

²⁶ อมรา พงศาพิชญ์. ธรรม (23)

พบว่า มีอยู่ 3 กลุ่มใหญ่ คือ กลุ่มที่ใช้ภาษามอญ กลุ่มที่ใช้ภาษาขอมและกลุ่มที่ใช้ภาษาไทย ส่วนคติความเชื่อหลักที่ปรากฏคือ คติฮินดู คติพราหมณ์ของขอม และคติพุทธศาสนาของพวกมอญและไต²⁷

เนื่องจากวิถีการดำเนินชีวิตของมนุษย์ในแต่ละสังคมมีความแตกต่างและบ่งชี้ถึงอัตลักษณ์ การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมจะเกิดขึ้นไปพร้อมกับวิวัฒนาการความก้าวหน้าของมนุษย์ การรับเอาความเจริญทางวัตถุเข้ามาอย่างรวดเร็วทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงบริบทของสังคม การศึกษาประวัติศาสตร์วัฒนธรรมทำให้ทราบถึงวิวัฒนาการของคนตรี ในด้านแหล่งกำเนิดของคนตรี การพัฒนาคนตรีรูปแบบต่างๆ

2.3 ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่ (The structural function theory)

สังคมมนุษย์ประกอบด้วยโครงสร้างส่วนต่าง ๆ ที่ปฏิบัติหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกันอันเป็นประโยชน์การดำรงอยู่ของสังคม ความมั่นคงของสังคมมนุษย์ขึ้นอยู่กับดุลยภาพในการปฏิบัติหน้าที่ของส่วนต่างๆ ในโครงสร้างของสังคม สังคมยังมีความเจริญมาก โครงสร้างสังคมมีความแปลกแยกมาก (Differentiation) สาเหตุที่ทำให้สังคมมีการเปลี่ยนแปลงอาจมีผลกระทบมาจากภายในสังคมหรือมาจากภายนอกสังคมก็ได้ แรคคลิฟฟ์ บราวน์ (A.R. Radcliffe-Brown) นักมานุษยวิทยาชาวอังกฤษ อธิบายว่า การจะเข้าใจระบบเศรษฐกิจนั้นจะต้องเข้าใจถึงโครงสร้างสังคมก่อน ระบบเศรษฐกิจเป็นผลที่เกิดจากโครงสร้างสังคม ค่านิยมทางวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นมาเพื่อตอบสนองความต้องการของปัจเจกบุคคล (ผู้กระทำ) รวมทั้งเน้นความสัมพันธ์ทางสังคม โดยเฉพาะกลไก²⁸ บรรทัดฐานต่าง ๆ รวมทั้งค่านิยมและพิธีกรรมต่าง ๆ มีอำนาจเหนือปัจเจกบุคคลและมันช่วยยึดสังคมเข้าไว้ด้วยกัน²⁹ และบรอนิสลอมาลินอฟสกี (Bronislaw Malinowski) อธิบายว่า มนุษย์ในสังคมวัฒนธรรมมีความต้องการทางด้านพื้นฐานทางร่างกายและจิตใจ และหน้าที่หลักของวัฒนธรรมคือการตอบสนองต่อความต้องการของมนุษย์ 3 ประการ คือ

- 1). ความต้องการพื้นฐานความต้องการจำเป็นต่อมาหรือความต้องการทางสังคมและความต้องการทางด้านจิตใจ ความต้องการเบื้องต้นคือ ความต้องการจำเป็นที่เกี่ยวข้องกับการดำรงชีพเพื่อมีชีวิตอยู่ เช่น ต้องการอาหารหรือที่อยู่อาศัย
- 2). ความต้องการความร่วมมือกันทางสังคม เพื่อแก้ปัญหาพื้นฐาน และทำให้ร่างกายได้ตอบสนองความต้องการเบื้องต้นได้ เช่น การแบ่งงานกันทำ การแจกจ่ายอาหาร การผลิตสินค้าและบริการต่างๆ และการควบคุมทางสังคม
- 3). ความต้องการเพื่อความมั่นคงทางจิตใจ เป็นความต้องการจำเป็นของมนุษย์เพื่อความมั่นคงทางจิตใจ เช่นต้องการความสงบทางใจ ความกลมกลืนกันทางสังคมและเป้าหมายของชีวิต ระบบที่สนอง

²⁷ ธิดา สารธา อ่างใน อนุภาพพิชญ์, เรื่องเดิม (23)

²⁸ ยศ สันตสมบัติ, มนุษย์กับวัฒนธรรม พิมพ์ครั้งที่ 3 (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2544), 29

²⁹ แรคคลิฟฟ์ บราวน์ อ่างใน งามพิศ สัตย์สงวน เรื่องเดิม (34)

ความต้องการเหล่านี้ได้แก่ ความรู้ กฎหมาย ศาสนา ศิลปะ เวทมนต์คาถา นิยายปรัมปรา สิ่งเหล่านี้ทำให้มนุษย์เกิดความมั่นใจ³⁰

ดนตรีเป็นสิ่งจรรโลงที่มนุษย์สามารถสัมผัสได้ทางจิตวิญญาณ ดนตรีเป็นปัจจัยหนึ่งของมนุษย์ที่อยู่นอกเหนือความต้องการทางด้านปัจจัยสี่ เมื่อมนุษย์สร้างวัฒนธรรมขึ้นมาเพื่อเป็นกรอบให้สมาชิกได้ปฏิบัติร่วมกัน ดนตรีเป็นส่วนประกอบที่ทำให้วัฒนธรรมนั้นมีความสมบูรณ์ขึ้น

2.4 ทฤษฎีปรากฏการณ์วิทยา (Phenomenology)

ทฤษฎีนี้ถูกพัฒนาขึ้นเพื่ออธิบายจิตใจและพฤติกรรมมนุษย์มากกว่าปรากฏการณ์ตามธรรมชาติ และเน้นความสำคัญของวิธีที่มนุษย์ให้ความหมายกับสถานการณ์หรือสิ่งต่างๆ จึงเชื่อว่าความรู้ที่แท้จริงมีความหลากหลาย ความรู้จึงเป็นลักษณะอัตวิสัย ถูกสร้างขึ้นและอาจเปลี่ยนแปลงไปเรื่อยๆ ตามปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวความรู้เองกับปัจจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง³¹ มนุษย์จะเป็นผู้สร้างบริบทหรือสถานการณ์ขึ้น แล้วกำหนดความหมายสิ่งต่างๆ ในสังคมตามที่ตนเห็นสมควร³² การศึกษาทฤษฎีนี้สามารถจำแนกออกเป็น 3 ประเภท คือ

- 1). การศึกษาในเชิงแห่งการตีความ (Hermeneutics phenomenology) เป็นการศึกษาประสบการณ์ตรงของบุคคล ให้ความสนใจส่วนบุคคลและสิ่งแวดล้อมของบุคคล
- 2). การศึกษาเชิงประจักษ์ (Empirical phenomenology) เป็นการศึกษาผ่านกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับความรู้ของมนุษย์ การสะท้อนความคิด ความรู้สึกประสบการณ์ชีวิตที่ผ่านมาเป็นการค้นหาพฤติกรรมของบุคคล
- 3). การศึกษาแนวการสืบค้นด้วยตนเอง (Heuristic phenomenology) เป็นการศึกษาเพื่อหาความหมายในปัญหาที่น่าสนใจหรือวิธีการ ผลการศึกษาจะออกมาในรูปแบบของบทประพันธ์หรือบทกวี เพลง ศิลปะและงานสร้างสรรค์ส่วนบุคคล³³

ดนตรีเป็นเสียงที่ถูกมนุษย์กำหนดขึ้นอย่างมีระบบระเบียบ การสร้างสรรค์บทเพลงเพื่อสื่อถึงอารมณ์ความรู้สึกของผู้ฟัง ดนตรีเมื่อเป็นส่วนหนึ่งของพิธีกรรมจะทำให้เกิดความขลัง ความศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งเป็นปรากฏการณ์วิทยา

2.5 ทฤษฎีความกลมกลืนทางวัฒนธรรม (The Cultural assimilation theory)

เมื่อมนุษย์จะต้องร่วมกันกับบุคคลอื่น การอยู่ร่วมกันหลายคนจะต้องมีการสร้างกฎเกณฑ์ขึ้นมาเพื่อใช้ในการดำรงชีวิตที่เรียกว่า วัฒนธรรม วิธีชีวิตการอยู่ร่วมกันของมนุษย์ในสังคมเดียวกัน

³⁰ มาลินนอฟสกี อังโน งามพิศ สัตย์สงวน. เรื่องเดิม (33)

³¹ สุภาวดี จันทรวานิช. การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพ. พิมพ์ครั้งที่ 8 (กรุงเทพฯ ๑ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2551). 5-6

³² สัตย์สงวน. สัตย์สงวน. ทฤษฎีสังคมวิทยา: เนื้อหาและแนวการให้ประโยชน์เบื้องต้นพิมพ์. ครั้งที่ 13 (กรุงเทพฯ ๑ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2551). 196

³³ กิติพัฒน์ นนทปัทมาศ. การวิจัยเชิงคุณภาพในสวัสดิการสังคม: แนวคิดและวิธีวิจัย. พิมพ์ครั้งที่ 2. (กรุงเทพฯ ๑ : สามลดา. 2550). 67-71

โดยมีจารีต กฎหมาย ค่านิยมเป็นแนวทางปฏิบัติร่วมกัน มีความเชื่อทางสังคมและอุดมการณ์คล้ายกัน จึงมีความหมายต่อมนุษย์ ทฤษฎีความกลมกลืนทางวัฒนธรรมมีความสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงของสังคมและวัฒนธรรมในลักษณะของการติดต่อกันระหว่างวัฒนธรรมของกลุ่มชนสองกลุ่ม เมื่อมีกระบวนการที่เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของกลุ่มหนึ่งกลุ่มใดที่ได้รับอิทธิพลจากอีกกลุ่มหนึ่งอันนำไปสู่การยอมรับวัฒนธรรมร่วมกัน³⁴ การยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรมและเอกลักษณ์ของวัฒนธรรมร่วมกัน พบว่ามีกลุ่มชาติพันธุ์หลายกลุ่มที่มีการโยกย้ายการตั้งถิ่นฐานภายในอาณาเขตรัฐประเทศ ถ้าปฏิสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ในสังคมสมัยใหม่ยอมรับซึ่งกันและกัน หมายความว่าย่อมเกิดบูรณาการทางวัฒนธรรมและเกิดการผสมกลมกลืน³⁵

การยอมรับและการรับวัฒนธรรมทางดนตรีจากต่างถิ่นสามารถปรับเข้าหากันได้อย่างกลมกลืน เนื่องจากดนตรีมีองค์ประกอบหลาย ๆ ส่วนที่คล้ายคลึงกันและแตกต่างกัน แต่ความสามารถของมนุษย์ในการนำมาปรับประยุกต์ให้เข้ากับวัฒนธรรมดนตรีของตนเองมีสูงกว่า ซึ่งมีผลทำให้มิติด้านวัฒนธรรมดนตรีเกิดการเปลี่ยนแปลงเพื่อความสมดุลในวัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์นั้น สังคมแต่ละสังคมมีค่านิยม ความเชื่อ และพฤติกรรมเป็นไปตามที่ตนได้รับมา ความคิดสร้างสรรค์และการพัฒนาการสังคมในวัฒนธรรมนั้นจึงเป็นผลมาจากวัฒนธรรมมากกว่าผลทางพันธุกรรมหรือเชื้อชาติ กรอบแนวคิดและทฤษฎีความกลมกลืนทางวัฒนธรรมจะเป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยให้ผู้ศึกษาเข้าใจวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ รวมทั้งช่วยให้เข้าใจ ความแตกต่างทางด้านพฤติกรรมของสมาชิกกลุ่มต่าง ๆ และยังช่วยลดความเป็นชาตินิยมในชาติพันธุ์ของตนหรือลดอคติของมนุษย์ในสังคม

3. ชาติพันธุ์วิทยา (Ethnology)

ชาติพันธุ์ (Ethnic) หมายถึงเชื้อชาติ วัฒนธรรม ศาสนา ระบบความเชื่อ เครื่องมือ เครื่องใช้หรือภาษาร่วมกันที่แสดงถึงมิติต่าง ๆ ของการสืบเชื้อสายและวัฒนธรรม รวมทั้งการกำหนดพรมแดนระหว่างกลุ่ม³⁶ เพื่อให้ทราบถึงวิถีทางการดำรงชีวิต ความสัมพันธ์ในชุมชนในมิติต่าง ๆ ความแตกต่างของกลุ่มชาติพันธุ์ทางวัฒนธรรม³⁷ กลุ่มชาติพันธุ์ที่มีลักษณะเด่นแท้ดั้งเดิมและความบริสุทธิ์ที่สามารถอยู่ได้ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลง การศึกษาชาติพันธุ์วิทยามักนิยามศึกษาลักษณะด้านใดด้านหนึ่ง เช่น การค้นหารากทางภาษา หรือการประกอบพิธีกรรมความเชื่อ ตลอดจนลักษณะการสืบสายตระกูลระบบเครือญาติ³⁸

³⁴ สมศักดิ์ ศรีสันติสุข. เรื่องเดิม (174-175)

³⁵ อมรา พงศาพิชญ์. เรื่องเดิม (18-20)

³⁶ สุเทพ สุนทรเกษม. ชาติพันธุ์สัมพันธ์. (กรุงเทพฯ : ด้านสหราชอาณาจักรพิมพ์. 2548). 15

³⁷ อมรา พงศาพิชญ์. เรื่องเดิม หน้า . 28

³⁸ อภิญา เพื่อพุทธกุล. อัตลักษณ์. (กรุงเทพฯ : คณะกรรมการสภากิจแห่งชาติ สาขาสังคมวิทยา สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ. 2546). 69

กลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ตั้งรกรากกระจายกันทั่วไป ข้อแตกต่างทางวัฒนธรรมของแต่ละกลุ่มมีให้เห็นชัดเจน โดยเฉพาะอย่างยิ่งข้อแตกต่างทางด้านภาษาที่ใช้ในการจำแนกแยกกลุ่มคนออกจากกัน เมื่อเกิดการแพร่กระจายของกลุ่มชาติพันธุ์และวัฒนธรรมที่มีการยอมรับซึ่งกันและกัน การแพร่กระจายของระบบความเชื่อและศาสนาเป็นสิ่งที่เห็นได้อย่างชัดเจนในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์³⁹ ล้านนาเป็นดินแดนที่การผสมผสานทางด้านชาติพันธุ์ ที่มีอัตลักษณ์เป็นของตนเอง กลุ่มชาติพันธุ์ที่สามารถรวมกันอยู่ในดินแดนแห่งนี้มีทั้งชนกลุ่มใหญ่และชนกลุ่มน้อยเช่น ไทยวน ไทยลื้อ ไทยดินลัวะ ไทยใหญ่ หรือกลุ่มชาวเขา ซึ่งแต่ละกลุ่มยังคงอัตลักษณ์ของตนเองในด้านประเพณีและพิธีกรรมอย่างเหนียวแน่น

4. ทฤษฎีมานุษยวิทยาทางดนตรี

มานุษยวิทยาทางดนตรี (Ethnomusicology) เป็นการศึกษาดนตรีที่ไม่ใช่ดนตรีตะวันตก ได้แก่ ดนตรีพื้นบ้าน ดนตรีของชนกลุ่มน้อย เป็นต้น การศึกษามานุษยวิทยาทางดนตรีจะเน้นศึกษาด้านเนื้อหาดนตรีรวมทั้งศึกษาวัฒนธรรมที่มีดนตรี ไปเกี่ยวข้องกับ โดยใช้กระบวนการการศึกษาทางดนตรีวิทยาและมานุษยวิทยาเข้าผสมผสาน ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดทฤษฎีทางมานุษยวิทยาทางดนตรี ดังนี้

การศึกษาดนตรีในบริบททางวัฒนธรรมเป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลความสัมพันธ์ของพฤติกรรมมนุษย์ ที่มีหลักฐานปรากฏการอธิบายดนตรีที่มีอยู่ ข้อมูลต่าง ๆ จะถูกรวบรวมทั้งตัวดนตรีและบริบททางด้านดนตรี มาถอดความและวิเคราะห์บทบาทพฤติกรรมสังคมมนุษย์⁴⁰ วัตถุประสงค์ของการบรรเลงดนตรี ในช่วงแรกจึงเป็นส่วนที่อยู่ในพิธีกรรมมากกว่าการบันเทิงเพลงพิธีกรรมหมายถึงเพลงที่ผู้แต่งและผู้บรรเลงตั้งใจให้เกิดขึ้นเพื่อเป็นการสร้างเสริมความศรัทธา ความเชื่อ ความศักดิ์สิทธิ์ ต่อสิ่งที่เขานับถือ ที่เป็นเรื่องความเชื่อและประเพณีการไหว้ผี ก็มีเพลงพื้นบ้านสำหรับไหว้ผี เพลงพิธีกรรมจึงเป็นเพลงประเภทหนึ่งที่มีอยู่ทั่วไป ในทุกภูมิภาคของโลก และมักจะใช้งานเมื่อมีพิธีกรรมนั้น ๆ เป็นการเฉพาะ มิได้เป็นการใช้พร้าเพื่อเหมือนกับเพลงที่บรรเลงเพื่อการฟัง เพื่อการบันเทิง หรือเพื่อประกอบการแสดงการฟ้อนรำ⁴¹ เมื่อในสังคมประกอบด้วยพิธีกรรม และทุกพิธีกรรมมีดนตรีประกอบเพื่อที่จะให้พิธีกรรมมีความขลังมีความศักดิ์สิทธิ์ ดนตรีจะทำหน้าที่เป็นตัวเชื่อมประสานระหว่างคนในสังคมด้วยกันและคนที่อยู่ต่างสังคม กายกับจิต วิญญาณกับความสงบ เมื่อทุกคนมีเพื่อนและได้รับความเชื่อมโยง ทุกคนต่างมีความอบอุ่นมีความมั่นใจที่จะอยู่ในสังคมให้มีความสุขได้ เครื่องดนตรีที่ใช้ในพิธีกรรมในภาคใต้คือ ฆ้องปี่ และกลองปี่เป็นเครื่องดนตรีที่ใช้บรรเลงประกอบพิธีกรรม สังเกตได้ว่ามีเครื่องดนตรีเหล่านี้ใช้ประกอบในพิธีกรรมในทุกสังคม เพราะมนุษย์เชื่อว่า ฆ้องปี่และกลองปี่เป็นเครื่องดนตรี

³⁹ อรรถาพิชญ์, เรื่องเดิมหน้า 28

⁴⁰ สุทธิ ตรีคุณ, ดุริยางคศาสตร์ชาติพันธุ์, ถนนดนตรี, 1(12)38 ตุลาคม 2530

⁴¹ พูนพิศ อมาตยกุล, ถิ่นแห่งสยาม, (กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง, 2540), 287

ศักดิ์สิทธิ์ใช้บรรเลงในพิธีเกิด พิธีกรรมที่สำคัญ และบรรเลงในงานศพเสียงปี่สามารถนำวิญญาณไปสู่ความสงบได้⁴² คนตรีเป็นผลิตผลทางความคิดของมนุษย์ เป็นสิ่งที่มนุษย์สนองตอบได้ด้วยการเรียนรู้ คนตรีสื่อสารความหมายของกลุ่มที่เข้าใจสื่อในการแสดงออกเช่นเดียวกับการใช้ภาษา ฉะนั้นผู้ประพันธ์คนตรีคือผู้ที่พยายามสื่อสารหรือติดต่อไปยังผู้อื่นในสังคมของตนเอง สังคม ประเพณีของแต่ละกลุ่มชนอาจจะมีกฎข้อบังคับ และมีมาตรฐานในการที่จะก่อให้เกิด โครงสร้างผลงานที่พวกเขาสร้างขึ้น จากความคิดสร้างสรรค์ในการแสดงออกอาจจะมีผู้คิดกับประเพณี ขอบเขตในแต่ละประเพณีแต่ละวัฒนธรรมเป็นเครื่องบ่งบอกให้เห็นถึงรูปแบบของคนตรี ความสมดุล และรูปลักษณะทางความคิดสร้างสรรค์⁴³

วัฒนธรรมทางดนตรีและศิลปะชนิดอื่น ๆ แม้ว่าจะมีรากฐานสำคัญมาจากความศรัทธาก็ตาม แต่หาได้เป็นเพียงเท่านั้นไม่ แต่หากเป็นภูมิปัญญาเป็นศาสตร์ทางศิลปะ⁴⁴ เนื่องจากดนตรีมีส่วนเกี่ยวข้องกับพิธีกรรม ในพิธีกรรมต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งวงดนตรีพื้นบ้านที่ชาวบ้านรวมเล่นกัน... คนตรีเป็นเรื่องของจิตใจที่ผสานให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน⁴⁵ คนตรีพื้นบ้านคือ เสียงดนตรีที่ถ่ายทอดกันมาตามประเพณีมุขปาฐะ เรียนรู้ผ่านการฟังมากกว่าการอ่าน คนตรีพื้นบ้านจึงเป็นสมบัติของชาวบ้าน เป็นเพลงที่เกิดจากการสร้างสรรค์ของกลุ่มหน้าที่ของคนตรี ซึ่งขณะนั้นไม่ได้เกิดขึ้นเพื่อความบันเทิงเป็นสำคัญ แต่เกี่ยวเนื่องกับกิจกรรมอื่น เช่น พิธีกรรม การทำงาน การเดินรำ ฯลฯ ในสังคมชาวบ้าน ตั้งแต่ดั้งเดิมคนตรีเป็นส่วนประกอบที่สำคัญ ในพิธีกรรมและพิธีต่าง ๆ เสมอ คนตรีพื้นบ้านตั้งขึ้นนับพันนับหมื่นที่จากปฏิภาณของผู้เล่น โดยไม่มีการเขียนโน้ตเพลง ซึ่งต่างไปจากดนตรีซึ่งเล่นเพลงทั่วไป⁴⁶ คนตรีพื้นบ้านเป็นดนตรีที่เกิดขึ้นมาในแต่ละท้องถิ่นมีรูปแบบและลักษณะของคนตรีที่มีความเรียบง่ายและแสดงออกซึ่งเอกลักษณ์ของท้องถิ่นนั้น⁴⁷ เมื่อมีกระบวนการปรับเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม (Cultural modification) และการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมของคนตรี กล่าวคือ มีการปรับเปลี่ยนวิธีการบรรเลงและปรับเปลี่ยนระบบเสียงและมีการเคลื่อนย้ายทางวัฒนธรรม⁴⁸ การเปลี่ยนแปลง วัฒนธรรมท้องถิ่นเกิดจากปัจจัยหลายประการ ท้องถิ่นมิได้อยู่โดดเดี่ยวแต่สัมพันธ์กับสังคมเมืองหลาย ๆ ด้าน เมื่อเมืองสัมพันธ์กับต่างประเทศ วัฒนธรรมเมืองและวัฒนธรรมต่างประเทศจึงเข้าไป

⁴² สุทธิ เจริญสุข. เครื่องดนตรีที่สำคัญที่ใช้พิธีกรรมและความบันเทิงของภาคใต้. รายงานการสัมมนา ทางวิชาการเรื่องพัฒนาการทางวัฒนธรรม :กรณีทักษิณ. (กรุงเทพฯ :คุรุสภาตลอดชีวิต. 2534). 176

⁴³ วิภา คงคากุล. ความสำคัญของดนตรีต่อสังคม. *ถนนดนตรี*, 1(1),35-36 ตุลาคม. 2529

⁴⁴ บัญญัติรุ่งเรือง. ระบบ: เสียงกระดุกสันหลังของวัฒนธรรมทางดนตรี ใน *ดนตรีไทยอุดมศึกษา ครั้งที่ 23* (ม.ป.ท.,2544). 88

⁴⁵ กาญจนา อินทรสุวานนท์. เสียงปี่จากหุบเขายานแม่ทา. *ศิลปกรรมศาสตร์*, ปีที่ 11(1)43.มกราคม 2546

⁴⁶ สุกัญญา สุจฉายา. *เพลงพื้นบ้านศึกษา*. (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.2532). 10

⁴⁷ ณรงค์ชัย ปิฎกฤษต์. ภูมิปัญญาของช่างทำเครื่องดนตรีพื้นบ้านภาคใต้ ใน *ดนตรีไทยอุดมศึกษาครั้งที่ 32*, (ม.ป.ท.,2544). 40

⁴⁸ นกคพิฑฑ์. บทบาทและหน้าที่ของขิมในดนตรีไทย ใน *ดนตรีไทยอุดมศึกษา ครั้งที่ 32*, (ม.ป.ท. 2544). 50

ปะทะสัมพันธ์กับวัฒนธรรมท้องถิ่น⁴⁹ วัฒนธรรมท้องถิ่นภาคเหนือเป็นวัฒนธรรมหลากหลาย ซึ่งขึ้นอยู่กับภูมิหลังและประวัติความเป็นมาของชุมชนในท้องถิ่นนั้นเป็นสำคัญมี 3 รูปแบบ 1). วัฒนธรรมดั้งเดิม เป็นวัฒนธรรมที่ชุมชนในท้องถิ่นได้ยึดถือปฏิบัติกันมาแต่เดิมและยังไม่เปลี่ยนแปลง 2). วัฒนธรรมแบบดัดแปลงเป็นวัฒนธรรมที่ได้รับอิทธิพล ความเปลี่ยนแปลง จากวัฒนธรรมอื่น ๆ ซึ่งได้นำมาดัดแปลงหรือประยุกต์ให้เข้ากับสภาพเศรษฐกิจและสังคมเพื่อประโยชน์แห่งการนำไปใช้ในปัจุบัน 3). วัฒนธรรมใหม่ หรือวัฒนธรรมสร้างใหม่ เป็นวัฒนธรรมที่คนในชุมชนนำมาอาจจะเป็นวัฒนธรรมเลียนแบบหรือคิดประดิษฐ์สร้างขึ้นมาจากภายหลัง แล้วนำมาใช้เป็นวัฒนธรรมในสังคมท้องถิ่นนั้น⁵⁰ คนตรีในล้านนาเป็นที่เป็นที่ของท้องถิ่นมาแต่เดิม เป็นคนตรีที่มีบทบาทสอดคล้องกับความประสงค์ของสังคมซึ่งมีส่วนกำหนดคุณสมบัติของเสียงให้เป็นไปตามความประสงค์นั้น ๆ นอกจากนี้ค่านิยมของสังคมล้านนาก็มีส่วนกำหนดความไพเราะที่เป็นอุดมคติไว้อีกด้านหนึ่งด้วยความประสงค์ของสังคม ค่านิยมด้านความไพเราะและความรู้ด้านสวนศาสตร์(Acoustic) ของช่างทำเครื่องดนตรีหรือสล่า⁵¹ ได้ผนวกกันเขาเป็นสูตรหรือเกณฑ์ในการกำหนดรูปแบบและวัสดุของเครื่องดนตรีล้านนาในที่สุด⁵² ไม่ว่าปี่พาทย์มอญหรือเครื่องดนตรีชนิดอื่นเข้ามาสู่วงปี่ดม้อง

จากความแตกต่างของวิถีชีวิตและผู้คนโดยมีลักษณะเฉพาะ มีความหลากหลายด้านต่าง ๆ คนตรีที่ยังคงอยู่ด้วยระบบการถ่ายทอดความรู้แบบมุขปาฐะ วัฒนธรรมเป็นองค์ประกอบที่สำคัญมากของรูปแบบของคนตรี การถ่ายทอดความรู้แบบมุขปาฐะของวัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์ ส่วนใหญ่จะมีอิสระ มีวิธีการถ่ายทอด ระบบสัญลักษณ์ของคนตรีในลักษณะเฉพาะทางวัฒนธรรมและส่วนอื่น ๆ ด้วยเช่นกัน

5. การบริหารจัดการ

เนื่องจากผลกระทบของกระแสวัฒนธรรมภายนอกและระบบเศรษฐกิจของจังหวัดเชียงใหม่ที่เติบโตอย่างรวดเร็ว หัวหน้าวงหรือเจ้าของวงปี่ดม้องมีการบริหารจัดการแบบภูมิปัญญาชาวบ้าน (Local wisdom) ทำให้วงปี่ดม้องมีการบริหารจัดการในรูปแบบของตนเอง เพื่อให้ดำรงอยู่ท่ามกลางกระแสวัฒนธรรมภายนอก ซึ่งหลักการการบริหารจัดการในขณะนี้จะเป็นกระบวนการทำงานให้บรรลุเป้าหมายโดยอาศัยคนอื่นหรือผ่านบุคคลอื่นอย่างมีประสิทธิภาพและผลดีภาพ⁵³

⁴⁹ ชูสิทธิ์ ชูชาติ .เจ็ดทศวรรษ:ราชภัฏเชียงใหม่กับงานสืบสานวัฒนธรรม.(เชียงใหม่:มปท. 2537)58

⁵⁰ ขงพุทธ ชีรศิลป์ เจ็ดทศวรรษ:ราชภัฏเชียงใหม่กับสืบสานวัฒนธรรม (เชียงใหม่: มปท.2537), 87

⁵¹ สล่า หมายถึง ช่างฝีมือ

⁵² ประสิทธิ์ เตียวศิริพงศ์, การทำเครื่องดนตรีล้านนา ใน คนตรีไทยอุดมศึกษา ครั้งที่ 32(ม.ป.ท.2544), 78

⁵³ ศิริพงษ์ ตดาวัลย์ ณ อุทยาน, การบริหารคุณภาพ. (เชียงใหม่ : ธนุชนพรัตน์ตั้ง.2550).12

การบริหารเป็นเรื่องราวที่เกี่ยวข้อกับมนุษย์ งานหลักของการบริหารคือการทำให้มนุษย์สามารถทำงานร่วมกัน โดยดึงจุดแข็งของแต่ละคนมาใช้ เนื่องจากการบริหารเป็นงานที่เกี่ยวข้องกับการนำเอาผู้คนจากหลาย ๆ แหล่งมารวมตัวกันเพื่อทำงานร่วมกัน การผูกมัดให้สมาชิกทุกคนทำงานเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายเดียวกัน ตลอดจนมีค่านิยมในการทำงานเหมือนกัน⁵⁴ การจัดการเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องการนำทรัพยากรการบริหารมาใช้ให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กร หน้าที่ในการบริหารคือการวางแผนในการจัดสรรหน้าที่ และสั่งการเพื่อให้ปฏิบัติตามแผนและควบคุมเพื่อให้บรรลุผลตามแผนที่วางไว้⁵⁵ กระบวนการจัดการ (Management Process) ประกอบด้วยหน้าที่ทางการจัดการดังต่อไปนี้

1). การวางแผน (Planning) เป็นการพิจารณาปัจจัยที่เกี่ยวข้องในการดำเนินงาน รวมทั้งพิจารณาข้อจำกัดต่าง ๆ และทำการกำหนดล่วงหน้าถึงวิธีการปฏิบัติ ผู้ปฏิบัติ ทรัพยากรที่ต้องการ เวลาและผลที่ได้

2). การจัดองค์กร (Organizing) เป็นการกำหนดระบบการทำงานของภารกิจหรือหน้าที่ ตำแหน่งงาน แบ่งงาน แบ่งหน้าที่กันว่าใครทำอะไร มีการจัดระบบการทำงาน การประสานงาน การทำงานเป็นทีม มีการมอบหมายงาน มีการติดต่อสื่อสารเพื่อให้เกิดการประสานงานที่ดี

3). การนำและการสร้างแรงจูงใจ (Leading & motivation) หมายถึงการใช้ภาวะผู้นำเพื่อกระตุ้นผลักดัน โดยการฝึกฝน ให้ข้อเสนอแนะ ผู้ใต้บังคับบัญชาหรือผู้ร่วมงานเกิดความริเริ่ม ขวัญกำลังใจ แรงจูงใจ และให้ความร่วมมือร่วมใจทำงาน⁵⁶ ภาวะผู้นำขึ้นอยู่กับการใช้อำนาจการชักนำ การสร้างให้เห็นภาพการโน้มน้าวจิตใจและทักษะการติดต่อสื่อสารเพื่อประสานพฤติกรรมต่าง ๆ ของบุคคลและกลุ่มให้ดำเนินกิจกรรมเป็นไปอย่างสอดคล้องและกลมกลืนกันและสนับสนุนให้บุคลากรปฏิบัติงานให้ดียิ่งขึ้น ผลลัพธ์ของภาวะผู้นำได้ก่อให้เกิดแรงจูงใจและพันธะผูกพันระหว่างสมาชิกองค์กรและองค์กร⁵⁷

4). การควบคุม (Controlling) หมายถึง การติดตามผลการปฏิบัติงานเมื่อระยะเวลาผ่านไปว่า มีปัญหาอุปสรรคหรือไม่เพียงใด อย่างไร ประสพผลสำเร็จตามเป้าหมายหรือไม่ ควรมีการปรับปรุงแก้ไขอย่างไร⁵⁸ การบริหารคุณภาพมุ่งเน้นเป้าหมายที่สำคัญ ดังนี้

⁵⁴ ชื่นจิตต์ แจ่มเจนนิก. *สุดยอดของดริคเกอร์*. (กรุงเทพฯ : เอ.อาร์.บิซิเนส เพรส., 2546). 14-15

⁵⁵ รังสรรค์ ประเสริฐศรี, *การจัดการสมัยใหม่*. กรุงเทพฯ ๑ : อธรรมสาร, 2549: 13)

⁵⁶ ศิริพงษ์ คดาวัลย์ ณ อุทยาน, *เรื่องเดิม*. (13)

⁵⁷ อำนาจ วีระวนิช, *การจัดการ*. (กรุงเทพฯ : ซีวีแอลการพิมพ์. 2547). 18

⁵⁸ ชนงกรณ์ คุณชวลบุตร. *หลักการจัดการและองค์การและการจัดการ*. พิมพ์ครั้งที่ 4 (กรุงเทพฯ ๑ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2549). 3-4

- การมุ่งเน้นความต้องการของลูกค้าเป็นศูนย์กลางในการบริหารและดำเนินการ (Customer focus) การสร้างความพึงพอใจให้กับลูกค้า หรือผู้มารับบริการเพราะถือว่าความพึงพอใจของลูกค้าเป็นตัวชี้วัดคุณภาพงาน

- การปรับปรุงกระบวนการ (Process improvement) การสร้างคุณภาพต้องเน้นที่การสร้างกระบวนการการทำงาน ตั้งแต่จุดเริ่มต้นจนถึงจุดสุดท้าย

- ให้ทุกคนมีส่วนร่วม (Total involvement) การเปิดโอกาสให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการสร้างคุณภาพ การทำงานเป็นทีม⁹⁹

การบริหารจัดการเป็นการกำหนดทิศทาง การนำพาองค์กรไปให้ถึงเป้าหมายและบรรลุผลสำเร็จ เพื่อให้บรรลุถึงเป้าหมายผู้บริหารมีหน้าที่รวบรวมและจัดการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในองค์กรอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลควบคู่กัน โดยใช้กระบวนการบริหารจัดการที่ดี

การนำเอาแนวคิดหลักการบริหารของเฟยอล (Henri Fayol) มาบริหารมีแนวทางดังนี้

1). หลักการบริหารงานตามความถนัด เป็นการแบ่งงานตามความถนัดเพื่อเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพการทำงาน

2). หลักอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบ ผู้บังคับบัญชามีสิทธิในการออกคำสั่งให้ผู้ใต้บังคับบัญชาปฏิบัติตามได้ และเมื่อมีอำนาจย่อมต้องมีความรับผิดชอบด้วยเสมอ

3). หลักเอกภาพในการบังคับบัญชา ผู้ใต้บังคับบัญชาควรรับคำสั่งและรายงานต่อผู้บังคับบัญชาเพียงคนเดียวเท่านั้น

4). หลักการบังคับบัญชา การติดต่อสื่อสารควรชี้แจงไว้ซึ่งสายการบังคับบัญชาให้มากที่สุด สายการบังคับบัญชาที่ทอดตัวจากข้างบนลงล่างไม่ควรยาวเกินไป

5). หลักการรวมอำนาจ อำนาจหน้าที่ไม่ควรกระจุกตัวอยู่เพียงระดับบนของสายการบังคับบัญชา

6). หลักเอกภาพของเป้าหมาย องค์กรควรมีแผนปฏิบัติการที่เป็นหนึ่งเดียวกัน เพื่อเป็นแนวทางให้กับผู้บริหารและพนักงาน

7). หลักความยุติธรรม สมาชิกทุกคนขององค์กรจะต้องได้รับความสำคัญและได้รับการปฏิบัติด้วยความเป็นธรรม

8). หลักการจัดวางที่เหมาะสม ทรัพยากรขององค์กรไม่ว่าวัตถุดิบ หรือคนจะต้องได้รับการจัดวางอย่างเหมาะสม วัตถุดิบอยู่ในที่ที่ทำให้เกิดการผลิตรายมีประสิทธิภาพ คนอยู่ในที่ที่เหมาะสมได้ใช้ความสามารถตรงกับงาน

⁹⁹ ศิริพงษ์ ลดาวัลย์ ณ อยุธยา, เรื่องเดิม หน้า. 14-15

9). หลักการริเริ่ม ผู้บริหารควรสนับสนุนผู้ใต้บังคับบัญชาที่มีความริเริ่มและสร้างสรรค์

10). หลักระเบียบวินัย ระเบียบวินัยเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้การทำงานไปได้อย่างราบรื่น ผู้บริหารต้องปลูกฝังให้พนักงานรักษาระเบียบวินัยและมุ่งสู่การบรรลุเป้าหมายขององค์กร

11).หลักผลตอบแทน ระบบการให้รางวัล และผลตอบแทนควรจะยุติธรรมทั้งต่อพนักงานและต่อองค์กร

12). หลักเสถียรภาพของการจ้างงาน การจ้างงานที่ยาวนานทำให้พนักงานพัฒนาฝีมือและเพิ่มประสิทธิภาพให้องค์กรได้ ผู้บริหารไม่ควรปล่อยให้มีการเข้าออกของพนักงานบ่อยจนเกินไป

13). หลักประโยชน์ส่วนรวมเหนือประโยชน์ส่วนตัว ผลประโยชน์ของพนักงานคนใดคนหนึ่งหรือกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งไม่ควรอยู่เหนือผลประโยชน์และเป้าหมายโดยรวมขององค์กร

14). หลักความสามัคคี ความกลมเกลียวเป็นทีมงานที่ดีเป็นสิ่งที่สำคัญ เพราะสามัคคีคือพลัง⁶⁰

ดังนั้นการบริหารจัดการจึงมีการกำหนดภารกิจในการบริหารดังนี้

- 1). เหตุผลในการตั้งกิจการคืออะไร หรือจุดมุ่งหมายในการดำเนินการกิจการคืออะไร
- 2). กิจการมีความรับผิดชอบต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอย่างไรบ้าง
- 3). ลักษณะเฉพาะ (Unique) หรือความโดดเด่น (Distinctive) ของกิจการคืออะไร
- 4). กิจการของเราจะเปลี่ยนแปลงไปสู่สภาพเช่นใด ในอีกสามปีถึงห้าปีข้างหน้า
- 5). ลูกค้าหรือผู้รับบริการคือใคร ควรจะปั้นใครหรือพื้นที่การตลาดของกิจการอยู่ที่ใด
- 6). หลักการขั้นพื้นฐานทางเศรษฐกิจ การเงินที่เป็นอยู่ในปัจจุบันและอนาคตเป็นอย่างไร
- 7). ความเชื่อ ค่านิยม ความมุ่งมั่น และปรัชญาที่กิจการยึดถือคืออะไร⁶¹

นอกจากทฤษฎีการบริหารจัดการ ส่วนที่ช่วยให้ผู้ที่ทำหน้าที่ในการบริหารจัดการสำเร็จ ลุล่วงลงได้คือ การมีมนุษยสัมพันธ์ถือว่าเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญกับการบริหารจัดการที่คนทั่วไปย่อมต้องการที่จะทำงานกับผู้บริหารนอกจากจะมีวิสัยทัศน์ที่ดี มนุษยสัมพันธ์เป็นส่วนที่สมาชิกทุกคนต้องการ

มนุษยสัมพันธ์เป็นกระบวนการจูงใจคนให้ความร่วมมือกันทำงานอย่างมีผลดี และมีประสิทธิภาพโดยความพึงพอใจ มนุษยสัมพันธ์เป็นเครื่องมือในการสร้างน้ำใจและผลงาน งานจะดำเนินไปได้ด้วยความราบรื่นเพียงใดขึ้นอยู่กับผู้บริหาร ใช้หลักมนุษยสัมพันธ์ได้ดีเพียงใด มนุษยสัมพันธ์

⁶⁰ วิชา คำนวณการดูแล, การบริหาร. (กรุงเทพฯ: เวิร์ดเวฟ เอ็ดดูเคชั่น.2546).51

⁶¹ ปกรณ์ ปริชากร, การวางแผนกลยุทธ์: แนวคิดและแนวทางเชิงประยุกต์. พิมพ์ครั้งที่ 6, (กรุงเทพฯ : เสมาธรรม. 2547): 9-10

จะช่วยส่งเสริมร่วมกับการปฏิบัติงานเป็นหมู่คณะ⁶² วงป่าดม็องเป็นวงดนตรีที่มีสมาชิกภายในวง ซึ่งเปรียบเสมือนองค์กรหนึ่งที่มีขนาดเล็ก มีหัวหน้าหรือเจ้าของวงและสมาชิกเข้ามารวมตัวเพื่อดำเนินกิจการภายในวง ภายในวงต้องมีหัวหน้าวงหรือเจ้าของวงเป็นผู้บริหารและสมาชิกภายในวงเปรียบเสมือนพนักงาน หัวหน้าหรือเจ้าของวงจะต้องมีหลักการบริหารภายในวงป่าดม็องเพื่อให้เป็นระบบระเบียบ และมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีทั้งกับผู้ร่วมงานหรือกับบุคคลทั่วไปที่จะต้องติดต่อประสานงาน เพื่อให้วงป่าดม็องมีการเคลื่อนไหวไปตามเศรษฐกิจและกระแสวัฒนธรรมได้เป็นอย่างดี

การจัดการเป็นกระบวนการที่ออกแบบสำหรับบุคคลเพื่อการทำงานร่วมกันในกลุ่มให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ⁶³ การจัดการผลิตภัณฑ์องค์กรไปสู่เป้าหมายโดยการมอบหมายกิจกรรมที่สมาชิกปฏิบัติ และถ้ากิจกรรมได้รับการมอบหมายอย่างมีประสิทธิภาพ ผลผลิตของแรงงานแต่ละคนจะช่วยสนับสนุนการบรรลุเป้าหมายขององค์กร⁶⁴

ทักษะทางการจัดการที่สามารถทำให้ประสบความสำเร็จจะต้องประกอบด้วย

1). ทักษะด้านแนวคิด เป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงความสามารถในการคิดวิเคราะห์ และวินิจฉัยสถานการณ์และความแตกต่างระหว่างสาเหตุและผลกระทบ (Cause and effect) ผู้นำจะต้องมีการวางแผนและการจัดองค์การรวมทั้งต้องเข้าใจภาพรวมของสภาพแวดล้อมที่เผชิญหน้าอยู่

2). ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ ต้องเข้าใจ แก้ไข การนำและการควบคุมพฤติกรรมของบุคคล ตลอดจนความสามารถในการสื่อสาร การประสานงาน การสร้างแรงจูงใจให้กับบุคลากรและการเป็นแบบอย่างให้กับบุคคล เพื่อสร้างความเหนียวแน่นในทีมงาน

3). ทักษะทางด้านเทคนิค เป็นความรู้และเทคนิคที่เฉพาะเจาะจง เกี่ยวกับงาน เช่น การผลิต การออกแบบ จะขึ้นอยู่กับลักษณะของงาน⁶⁵

การจัดการที่ดีนั้นจะไม่มีวิธีที่ดีที่สุดเพียงวิธีเดียวทางการจัดการ การเลือกใช้วิธีการจัดการขึ้นอยู่กับสถานการณ์ของลักษณะสภาพแวดล้อมภายนอก เงื่อนไขของสภาพแวดล้อมภายนอก มีผลต่อความสามารถในการจัดหาและวิธีการประสานกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อตอบสนองต่อสภาพแวดล้อม⁶⁶ การเปลี่ยนแปลงที่คุ้มค่า มักจะต้องอาศัยแรงงาน ต้องใช้เวลาและต้องมีวัสดุสิ่งของปัจจัยเกื้อหนุนต่าง ๆ บางครั้งอาจจะจัดซื้อเพิ่มเติมให้เพียงพอด้วยจึงต้องทำการจัดสรรทรัพยากรต่าง ๆ อย่างเหมาะสมและเพียงพอต่อการปรับปรุงงานหนึ่งจนสำเร็จ⁶⁷ การปรับปรุงแต่ละอย่างจะ

⁶² ทองทิพภา วิริยะพันธุ์, มนุษยสัมพันธ์กับการบริหาร, พิมพ์ครั้งที่ 5 (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สหธรรมมิก, 2551), 23-24

⁶³ ศิริวรรณ เสรีรัตน์ สมชาย หิรัญภักดี และชนวรรณ ตั้งสินทรัพย์ศิริ, การจัดการและพฤติกรรมองค์กร, (กรุงเทพฯ: ธีระฟิล์มและไอเท็กซ์, 2550), 9

⁶⁴ ชัยเสถียร พรหมศรี, คัมภีร์การจัดการสมัยใหม่, (กรุงเทพฯ: ปัญญาชน, 2551), 1

⁶⁵ อำนาจ ธีระวนิช, เรื่องเดิม (26)

⁶⁶ อำนาจ ธีระวนิช, เรื่องเดิม (57)

⁶⁷ วิฑูรย์ สิมะโชค, คุณภาพคือความยั่งยืน, (กรุงเทพฯ: สมาคมส่งเสริมเทคโนโลยี, 2545), 10

นำไปสู่ความเป็นไปได้ใหม่ ๆ การปรับปรุงงานจะกลายเป็นนิสัยและความเคยชินได้ ก็ต่อเมื่อทุกคนพยายามแสวงหาวิธีการทำงานที่ดีขึ้น ซึ่งจะส่งผลให้ผลิตและกำลังใจสูงมากด้วย⁶⁸

การจัดการสามารถประยุกต์ใช้ในหน่วยงานต่าง ๆ ได้ เพื่อให้การดำเนินงานได้บรรลุวัตถุประสงค์ตามเป้าหมาย การนำวิธีการจัดการเข้ามาประยุกต์ใช้ในงานของคนนั้นจะทำให้เพิ่มประสิทธิภาพ ประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น รวมทั้งปรับปรุงการทำงานให้ดีขึ้น

นอกจากนั้นแนวทางเศรษฐกิจสร้างสรรค์เป็นแนวคิดในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจบนพื้นฐานของการใช้องค์ความรู้ (Knowledge) การศึกษา การสร้างสรรค์งาน (Creativity) และการใช้ทรัพย์สินทางปัญญา (Intellectual property) ที่เชื่อมโยงกับรากฐานทางวัฒนธรรม การสั่งสมความรู้ของสังคม และเทคโนโลยีนวัตกรรมสมัยใหม่ แนวทางเศรษฐกิจสร้างสรรค์ที่อยู่บนพื้นฐานของความรู้ และนวัตกรรมใหม่ที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องได้ไม่สิ้นสุดนี้จึงจะเป็นความยั่งยืน⁶⁹

การบริหารและการจัดการเมื่อนำทั้ง 2 อย่างมารวมกันเรียกว่าการบริหารจัดการ ที่เป็นกระบวนการบริหารจัดการอย่างต่อเนื่องด้วยตนเอง เพื่อให้บุคคลใดบุคคลหนึ่งสามารถช่วยให้การทำงานเป็นระบบระเบียบมากขึ้น คนดีนั้นเป็นคนที่มีจิตใจโอบอ้อมอารี รักสงบ ดังนั้นการบริหารจัดการเป็นการบริหารที่ขึ้นอยู่กับวัฒนธรรมที่เป็นบริบทของนิสัยดั้งเดิมที่มีอยู่ การบริหารจัดการวางเป้าหมายตามรูปแบบของทฤษฎีของชาวล้านนาท่ามกลางกระแสเศรษฐกิจที่ขึ้น ๆ ลง ๆ ตลอดเวลา และกระแสวัฒนธรรมจากภายนอกที่ทำให้วัฒนธรรมเชิงใหม่เกิดการปรับตัวขึ้น

6.งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เพชร สุวรรณภาชนัน⁷⁰จากรายงานวิจัยเรื่อง โลกทัศน์ของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวโคราชในประเทศไทย พบว่า สมัยก่อนเพลงโคราชเป็นเพลงที่มีบทบาทต่อวิถีชีวิตของชาวบ้าน ตั้งแต่เกิดจนตาย ชาวบ้านนิยมหาเพลงไปเล่นในแทบทุกงานที่มีการชุมนุมผู้คนทั้งในงานมงคลหรืองานอวมงคล หมอเพลงจึงเป็นผู้ที่ได้รับการยอมรับในสังคมว่าเป็นปราชญ์ของชาวบ้าน ที่ให้ทั้งความรู้และความบันเทิงกับชุมชน แม้ในปัจจุบันพบว่าเพลงโคราชลดบทบาทลง เนื่องจากความเจริญของสังคมการรับเอาวัฒนธรรมดนตรีตะวันตก ตลอดจนความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี การสื่อสารทำให้ชาวไทยโคราชมักมีตัวเลือกมากขึ้น ทำให้เพลงโคราชในปัจจุบันเปลี่ยนบทบาทจากเพลงพื้นบ้าน มาเป็นการแสดงที่เน้นความบันเทิงมากขึ้น จึงเกิดเพลงโคราชเก๋บน และเพลงโคราชประยุกต์เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้ชมและสังคม

⁶⁸ เรื่องเดิม (1)

⁶⁹ เศรษฐกิจสร้างสรรค์, (ออนไลน์) (<http://www.nidambe11.net/ekonomiz/2009q3/2009augst06plm>) สืบค้นเมื่อวันที่ 2 พฤษภาคม 2554

⁷⁰ เพชร สุวรรณภาชนัน. โลกทัศน์ของกลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทย : เพลงโคราช. (ม.ป.ท. : สหธรรมิกจำกัด. 2544) . บทคัดย่อ

ณรงค์ สมพิทธิธรรม⁷¹ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “วงตกลีง:ดนตรีแห่งวิถีชีวิตของชาวลำปาง พบว่า วงตกลีง เป็นวงดนตรีที่มีบทบาทในการเฝ้าหน้าบวมและประโคมในพิธีกรรมทางพุทธศาสนาและงานมงคล เป็นวงดนตรีที่ได้รับอิทธิพลจากวงปัญจครุยาค์ของอินเดีย เครื่องดนตรีของวงตกลีงประกอบด้วย แนน 2 เกลดอง 2 แบบ คือ กลองตะหลดปด และกลองแอม ฆ้อง 2 ใบ สว่า 1 คู่ และลิ้ง (ลิ้งชาวเหนือ) 1 คู่ เครื่องดนตรีส่วนใหญ่เป็นของวัดนักดนตรีเป็นชาวบ้านที่มาบรรเลงให้โดยไม่คิดค่าจ้าง เพราะมีความเชื่อว่าการบรรเลงดนตรีให้วัดเป็นการทำบุญอย่างหนึ่ง ลักษณะของดนตรีวงตกลีงมีระบบเสียงแบบ 7 เสียงแบ่งเท่า ลักษณะของบันไดเสียงเป็นแบบ โหมดเสียงเฉพาะตัว ทำนองเพลงมีจำนวน 2 เพลง คือ เพลงแห่ตกลีง และเพลงแห่คำหัว กระสวนในการดำเนินจังหวะเป็นแบบเรียบง่าย ไม่ซับซ้อนอัตราความเร็วของจังหวะ (Tempo) เพลงแห่ตกลีง เคลี่ยประมาณ 71 เคาะ ต่อ 1 นาที และเพลงแห่คำหัว มีอัตราความเร็วประมาณ 68 เคาะ ต่อ 1 นาที จัดเป็นดนตรีประเภทจังหวะช้า

ประชุม บุญน้อม⁷² ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษากับความเข้มแข็งของชุมชน :กรณีศึกษาการสืบทอดภูมิปัญญาชาวบ้านวงปีพาทย์พื้นเมือง ตำบลชมพู อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง พบว่า วงปีพาทย์พื้นเมือง เป็นวงดนตรีเก่าแก่คู่ล้านนาเดิมเรียกว่าวงพาทย์หรือพาทย์ฆ้อง วงพาทย์ประกอบด้วยเครื่องดนตรี ฆ้องวง แนน (ปี) ตะโพนมอญ ฆ้อง ฉาบ ต่อมาได้มีเครื่องดนตรีจากภาคกลางเข้าไปผสมได้แก่ ระนาดเอก ระนาดทุ้ม จึงเรียกว่าวงปีพาทย์พื้นเมือง ชาวบ้านเรียกว่า “วงป่าด” หรือ “วงทิ้งทิ้ง” วงปีพาทย์พื้นเมืองยังมีความสำคัญในพิธีกรรมงานศพของชาวบ้าน ปัจจุบันวงดนตรีมีจำนวนลดลงอย่างรวดเร็วจนอาจกล่าวได้ว่าวงปีพาทย์พื้นเมืองมีคู่ทางที่จะสูญหายไปจากชุมชนอย่างแน่นอน เพราะไม่มีผู้สืบทอดองค์ความรู้ บั๊จยสำคัญที่จะทำให้วงปีพาทย์ล่มสลายคือ ภาวะเศรษฐกิจของชุมชน กล่าวคือการจ้างวงปีพาทย์พื้นเมืองไปบรรเลงในพิธีกรรมงานศพแต่ละครั้งต้องเสียค่าใช้จ่ายสูง ในขณะที่เดียวกันนักดนตรีมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนไม่เพียงพอต่อการยังชีพ จึงทำให้คนรุ่นใหม่ไม่สนใจจะมีอาชีพนักดนตรีหรือที่เป็นอยู่แล้วก็หันเหไปประกอบอาชีพที่ให้ค่าตอบแทนสูงกว่า

อริรัตน์ เรืองกำเนิด⁷³ ได้ศึกษางานวิจัยเรื่อง วงโหม่งครีม : ดนตรีสำหรับงานศพในจังหวัดชุมพร พบว่า วงโหม่งครีมที่มีการสืบทอดมาจนถึงปัจจุบันคือ วงบ้านวังครก อำเภอท่าแซะ โดยมีลักษณะเกี่ยวกับองค์ประกอบทางวัฒนธรรมในช่วงปี พ.ศ. 2440–2500 โดย วงโหม่งครีมมีรูปแบบประเพณีตั้งแต่การติดต่อรับงาน การไหว้ครู การเบิกโรง การบรรเลงเพลง มีเอกลักษณ์ของวงคือ นักดนตรีต้องรับประทานยา

⁷¹ณรงค์ สมพิทธิธรรม วงตกลีง:ดนตรีแห่งวิถีชีวิตของชาวลำปาง.วิทยานิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (วัฒนธรรมศึกษา) (กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.2541).183-186

⁷²ประชุม บุญน้อม. การศึกษากับความเข้มแข็งของชุมชน : กรณีศึกษาการสืบทอดภูมิปัญญาชาวบ้านวงปีพาทย์พื้นเมืองตำบลชมพู อำเภอเมืองจังหวัดลำปาง. กรุงเทพฯ : สำนักกองทุนสนับสนุนการวิจัย. 2543). บทคัดย่อ

⁷³อริรัตน์ เรืองกำเนิด การศึกษางานวิจัยวงโหม่งครีม : ดนตรีสำหรับงานศพในจังหวัดชุมพร. วิทยานิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (มนุษยศาสตร์วิทยา). (กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.2543). บทคัดย่อ

หอยซึ่งเป็นเครื่องบูชาครู และยังมีหน้าที่แฝงคือเป็นตัวแทนของระบบสัญลักษณ์ทางสังคมกระตุ้นให้เกิดการตอบสนองทางจิตวิทยาและกายภาพ รักษาบรรทัดฐานทางสังคม และรักษาเอกลักษณ์ของพิธีกรรม การที่สภาพแวดล้อมทางสังคมเป็นสังคมกสิกรรม มีการแบ่งการปกครองชัดเจน สมาชิกรู้จักหน้าที่ของตนเอง ทำให้สมาชิกในสังคมรู้จักทำนองเพลงทำนองซ้ำซ้อน รู้จักการบรรเลงอย่างมีลำดับขั้นตอน

ปานจรี ดือนันต์ลัท⁷⁴ ได้ศึกษางานวิจัยเรื่อง การสืบทอดวงปี่ดในอำเภอเมืองจังหวัดลำปาง พบว่า การสืบทอดวงปี่ดเมืองส่วนใหญ่เป็นการสืบทอดจากบรรพบุรุษ แสดงให้เห็นว่าครอบครัวยังเป็นพื้นฐานสำคัญในการปลูกฝังต่างๆ ให้กับสมาชิก สิ่งแวดล้อมในครอบครัวจะเป็นตัวสร้างลักษณะนิสัย ความชอบ และความคุ้นเคยได้เป็นอย่างดี ถึงแม้ว่าสมาชิกจะไม่ได้รับการสืบทอดโดยตรงจากการที่ได้สัมผัสกับวงปี่ดเมืองตลอดทั้งชีวิต ทำให้เกิดการซึมซับด้านบทเพลง วัฒนธรรม อย่างน้อยก็สามารถถ่ายทอดให้คนรุ่นหลังได้ทราบว่วงปี่ดมีลักษณะอย่างไร

รังสรรค์ บัวทอง⁷⁵ จากรายงานการวิจัยเรื่อง วัฒนธรรมการสืบทอดวงปี่พาทย์มอญในอำเภอเมืองสุพรรณบุรี พบว่าวงปี่พาทย์มอญในอำเภอเมืองสุพรรณบุรี เกิดขึ้นเมื่อประมาณปี พ.ศ. 2460 ต่อมา มีความนิยมว่าจ้างวงปี่พาทย์มอญมากขึ้น ทำให้นักดนตรีที่มีวงดนตรีไทยแต่เดิมได้สร้างวงปี่พาทย์มอญเพิ่มขึ้นอีกหลายคณะ จนถึงปัจจุบันนี้มีวงปี่พาทย์มอญที่ยังคงสืบทอดกิจการอยู่จำนวน 18 คณะ แต่ด้วยอิทธิพลของการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมเป็นเงื่อนไขสำคัญของการอยู่รอดวงปี่พาทย์มอญจึงจำเป็นต้องปรับตัวในด้านต่างๆ ได้แก่ ด้านการบรรเลง การประสมวง รวมถึงการปฏิบัติตัวในการประกอบอาชีพรับบรรเลงดนตรี ซึ่งนักดนตรีต่างมุ่งให้ผลงานออกมาเป็นที่น่าพอใจแก่ผู้ว่าจ้างและคนในสังคม ทำให้รูปแบบวงปี่พาทย์มอญ มีความหลากหลายในด้านการบรรเลงที่มีการนำเพลงประเภทต่างๆ มาบรรเลง ในด้านวงดนตรีที่มีการนำฆ้องมอญมาประสมเป็นจำนวนมากอย่างไม่จำกัด มีการนำหางนกยูง ไซกะพริบมาติดบนเครื่องดนตรี นอกจากนี้ยังนำตีมาตั้งเครื่องดนตรีและปรับปรุงรูปลักษณะของวงระนาดจากรางแบบไทยมาเป็นรางหงสา ซึ่งนิยมใช้กันอย่างแพร่หลายในหมู่วงปี่พาทย์มอญคณะต่างๆ ผลจากการเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆ ทำให้นักดนตรีต้องปรับลดขั้นตอนการเรียนดนตรีโดยเน้นเพียงแค่การต่อเพลงเฉพาะที่ใช้บรรเลงในงานเท่านั้น สำหรับด้านวงดนตรีที่มีการประสมฆ้องมอญเข้าไบนั้น ไม่ได้มีความหมายในด้านสุนทรียของเสียงเป็นแต่เพียงให้ดูโอ้อ่าสวยงามและถูกใจผู้ว่าจ้าง ซึ่งการปรับตัวดังกล่าวมีผลทำให้วงปี่พาทย์มอญดำรงอยู่ได้ทุกวันนี้ และยังคงเป็นวงดนตรีที่นักดนตรีในอำเภอเมืองสุพรรณบุรี ใช้เป็นอาชีพหลักมีรายได้เลี้ยงตัวได้เป็นอย่างดี ปัจจุบันวงปี่พาทย์มอญในอำเภอเมืองสุพรรณบุรี ยังคงมีบทบาทในด้านประกอบพิธีกรรมงานศพ และยังมี

⁷⁴ปานจรี ดือนันต์ลัท การสืบทอดวงปี่ดในอำเภอเมือง จังหวัดลำปาง. วิทยานิพนธ์ ศิลปกรรมศาสตร์มหาบัณฑิต (มานุษยวิทยา) (กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2549). 91

⁷⁵รังสรรค์ บัวทอง วัฒนธรรมการสืบทอดวงปี่พาทย์มอญในอำเภอเมืองสุพรรณบุรี. วิทยานิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (วัฒนธรรมศึกษา) (นครปฐม: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล, 2547). ๙

บทบาทในด้านการประกอบการแสดงในงานที่มีการวางจ้างรำ และโขนมาแสดงหน้าศพหรือหน้าไฟด้วยความโอ้อวดระการตาของวงดนตรีประเภทนี้ ทำให้นิมนต์วงปี่พาทย์มอญไปแสดงประกอบการแสดงลิเกอีกด้วย จากบทบาทในด้านต่างๆ ทำให้วงปี่พาทย์มอญในอำเภอเมืองสุพรรณบุรียังคงสืบทอดกิจการมาตลอดจนถึงทุกวันนี้

วิระ พันธุ์เสือ⁷⁶ จากรายงานการวิจัยเรื่อง การบริหารจัดการวงปี่พาทย์มอญบนพื้นฐานของความเข้มแข็งทางวัฒนธรรมและการประกอบอาชีพอย่างยั่งยืน: กรณีศึกษาวงปี่พาทย์มอญของคณะเจริญศิลป์ อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี พบว่าเป็นวงปี่พาทย์ที่ขึ้นที่รู้จักกว้างขวางในจังหวัดสุพรรณบุรี และจังหวัดใกล้เคียง เพราะมีการปรับปรุงคุณภาพและยกระดับการให้บริการโดยมีวงต้นแบบ คือ วงปี่พาทย์มอญคณะบัวทอง วงปี่พาทย์มอญคณะเจริญศิลป์ ได้คำนึงถึงความเรียบร้อย ความสง่างามของส่วนประกอบ 3 ส่วน คือ 1.นักดนตรี 2.เครื่องดนตรี และ 3.บทเพลง

คณิเทพ ปิตุภูมิเนา⁷⁷ จากรายงานการวิจัยเรื่อง การดำรงอยู่ของวงปี่พาทย์ในสังคมเมืองตามแนวทางปรากฏการณ์วิทยา พบว่ามีประเด็นต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดำรงอยู่ของวงปี่พาทย์ในสังคมเมือง จำนวน 12 ประเด็น ได้แก่ 1) ความต้องการสืบทอดดนตรีจากบรรพบุรุษ และความภาคภูมิใจใน บรรพบุรุษ 2) ความภาคภูมิใจในการเป็นนักดนตรีและครูดนตรี 3) ความต้องการแสดงออกในความสามารถเชิงดนตรี 4) ความต้องการในการสืบทอดดนตรีไทย 5) วิธีการถ่ายทอด 6) การรักษาคุณภาพ 7) รูปแบบวงดนตรี การบรรเลง เพลง และระบบเสียง 8) มารยาทนักดนตรี 9) การสร้าง ความสัมพันธ์ที่ดีภายในวงและภายนอกวง 10) ผู้ว่าจ้างและผู้ฟัง 11) เศรษฐกิจ และ 12) การจัดการ

ณัฐพงศ์ ปันดอนตอง⁷⁸จากรายงานการวิจัยเรื่อง ดนตรีประกอบพิธีกรรมการพื้อมีด ผีเม็ง : กรณีศึกษาวงปี่พาทย์มอญของคณะวัดเขียงยืน อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ผลจากงานวิจัยพบว่าวงดนตรีปี่พาทย์มอญของคณะวัดเขียงยืน อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ เป็นวงดนตรีที่ใช้บรรเลงเพื่อประกอบการพื้อมีดผีเม็งของชนชาวล้านนา ก่อตั้งวงขึ้นเมื่อปีพุทธศักราช 2490 โดยพ่อครูคำ สุขเจริญ เมื่อพ่อครูคำได้เสียชีวิตลงในปีพุทธศักราช 2510 นายอินทร์ต้น มูลชัยลังการ สมาชิกภายในวงปี่พาทย์มอญของคณะวัดเขียงยืนจะมีทั้งหมด 10 คน มีเครื่องดนตรีภายในวงทั้งหมด 14 ชิ้น การบรรเลงของวงปี่พาทย์มอญของคณะวัดเขียงยืนจะบรรเลงเพื่อการประกอบพิธีกรรมมาตลอด โดยเฉพาะอย่างยิ่งพิธีกรรมเกี่ยวกับงานศพ และพิธีกรรมการพื้อมีด ผีเม็ง เพลงที่ใช้เป็นหลักในการประกอบพิธีกรรมมีอยู่

⁷⁶วิระ พันธุ์เสือ, การศึกษาการบริหารจัดการวงปี่พาทย์มอญบนพื้นฐานของความเข้มแข็งทางวัฒนธรรมและการประกอบอาชีพอย่างยั่งยืน : กรณีศึกษาวงปี่พาทย์มอญของคณะเจริญศิลป์ อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี. (กรุงเทพฯ : ม.ป.ท. 2551). บทคัดย่อ

⁷⁷คณิเทพ ปิตุภูมิเนาการดำรงอยู่ของวงปี่พาทย์ในสังคมเมืองตามแนวทางปรากฏการณ์วิทยา. วิทยานิพนธ์ ปรัชญาดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์(ดนตรี) (นครปฐม : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนครปฐม. 2551). ง

⁷⁸ณัฐพงศ์ ปันดอนตอง ดนตรีประกอบพิธีกรรมการพื้อมีด ผีเม็ง : กรณีศึกษาวงปี่พาทย์มอญของคณะวัดเขียงยืน อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ ศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต (มานุษยวิทยา) (กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.2553). บทคัดย่อ

ทั้งหมด 9 เพลง ได้แก่ 1. เพลงโหมโรง 2. เพลงฝิมดกินน้ำมะพร้าว 3. เพลงฝิมดห้อยผ้า 4. เพลงฝีกุลา 5. เพลงมวย 6. เพลงลูกกุยเวย 7. เพลงแห่ขงหลวง หรือ เพลงปราสาทไหว 8. เพลงแห่ขงกลาง และ เพลงแห่ขงน้อย 9. เพลงฉัตร ปัจจุบันวงปี่ดมืองคณะวัดเขียงยี่นจะบรรเลงเพื่อประกอบพิธีกรรมการพื่อนฝิมดฝีมิ่งที่ผูกขาดอยู่กับการพื่อนฝิมอยู่ 2 ตระกูล คือ ตระกูลพื่อนฝิมบ้านซำม้อย และตระกูลพื่อนฝิมบ้านซำมยงค

อินทรา โพธิ์ใบ⁹⁹ จากรายงานการวิจัยเรื่อง การศึกษาวงปี่ดมือง คณะวัดเกาะกลาง อำเภอเมือง จังหวัดเขียงใหม่ พบว่า วงปี่ดมืองคณะวัดเกาะกลาง อำเภอเมือง จังหวัดเขียงใหม่ ก่อตั้งขึ้นเป็นเวลา 16 ปี โดยมีครูบาบุญหลวงและอาจารย์อุดม หลีตระกูล เป็นผู้ก่อตั้งมีสมาชิกในวงเป็นผู้ชายทั้งหมด มีนายจิระวัฒน์ บุญล้ำเป็นหัวหน้าวง ประกอบอาชีพหลักโดยการทำเครื่องดนตรี นักศึกษา และธุรกิจส่วนตัว แต่เล่นดนตรีวงปี่ดมืองเป็นอาชีพเสริม บทบาทหน้าที่ที่สำคัญคือการบรรเลงในพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับศาสนา ขนบธรรมเนียมประเพณี และการอนุรักษ์รูปแบบของวง ก่อนการบรรเลงทุกครั้ง วงปี่ดมืองคณะวัดเกาะกลางจะมีการไหว้ครู เสร็จแล้วก็จะพรมน้ำส้มป่อยเพื่อเป็นมงคล และนำสวดออกไปเหนือที่เครื่องดนตรี เครื่องดนตรีในวงปี่ดมืองคณะวัดเกาะกลาง อำเภอเมือง จังหวัดเขียงใหม่ประกอบด้วย แนนหลวง แนน้อย ระนาดเอก ระนาดทุ้ม ม้องวง สว่า กลองเต่งถึง และกลองปงโป่ง เพลงที่ใช้ในการบรรเลงในพิธีกรรมพื่อนฝิม เพลงฉัตร เพลงกุรา เพลงฝิมดลงข่วง เพลงฝิมดห้อยผ้า เพลงฝิมดกินน้ำมะพร้าว เพลงที่ใช้ในการบรรเลงในพิธีกรรมงานศพ ได้แก่ เพลงปราสาทไหว เพลงมวยช้า เพลงมวยเร็ว เพลงที่ใช้ในการบรรเลงในพิธีกรรมงานบุญ ได้แก่ เพลงปราสาทไหว เพลงลูกทุ่ง เพลงลูกกรง เพลงมวย เพลงที่ใช้ในการบรรเลงในงานรื่นเริง เพลงปราสาทไหว เพลงลูกทุ่ง เพลงลูกกรง เพลงที่มีจังหวะสนุกสนานวงปี่ดมืองคณะวัดเกาะกลาง อำเภอเมือง จังหวัดเขียงใหม่ มีความเข้มแข็งทางวัฒนธรรมอยู่พร้อมมูล แต่ในกระแสวัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลงวงปี่ดมืองคณะวัดเกาะกลาง อำเภอเมือง จังหวัดเขียงใหม่ต้องมีการปรับตัวพัฒนาวง เพื่อให้เหมาะสมกับสถานการณ์ ให้สามารถดำรงอยู่ในวัฒนธรรมปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาได้

⁹⁹อินทรา โพธิ์ใบ อินทรา โพธิ์ใบ(2553)การศึกษาวงปี่ดมืองคณะวัดเกาะกลาง อำเภอเมือง จังหวัดเขียงใหม่. ปรินญานิพนธ์ ศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต (มนุษยดุริยางควิทยา)(กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ2553). บทคัดย่อ